

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 16.

Tisdagen den 6 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 199, angående elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle;

nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.; och

nr 205, angående modernisering av vissa matinträttningar vid marinen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig samt hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 206, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; och

nr 207, angående anslag till avlöningsstat för rikets allmänna kartverk.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 7 och 8, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 34—36 samt bevillningsutskottets betänkande nr 7.

§ 5.

Herr *Bengtsson* i Kullen avlämnade följande motioner, nämligen:

nr 551, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 162, med förslag till kungörelse angående handel med farmaceutiska specialiteter m. m.; och

nr 552, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, angående anslag till medicinalstyrelsen.

Nämnda motioner bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 2, angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1934/1935

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 16.

under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

från bankoutskottet:

nr 11, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om användande av viss del av de till fonden för pensionering av civila tjänstinnehavare under budgetåret 1933/1934 inflytande medlen; samt

från jordbruksutskottet, nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Jansson*

under 3 dagar fr. o. m. den 7 mars och

» *Sefve*

» 2 » » » 7 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.6 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 7 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande Emåns reglering.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 199, angående elektrifieringen av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 205, angående modernisering av vissa mat-rättningar vid marinen.

§ 3.

Vidare föredrogos var för sig herr *Bengtssons* i Kullen på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 551; samt

till statsutskottet motionen nr 552.

§ 4.

Till avgörande förelåg första lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande polislagstiftning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 446, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Wiklund* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning angående sådan ändring av gällande polislagstiftning, *att* poliskollegierna erhöles behörighet dels att avhöra inför kollegium åberopade personer på ed, varvid mot vittnena skulle gälla de i rättegångsbalken för vittnen stadgade jäv, dels att även utan parts begäran förordna om vittnes inkallande, att döma inkallat vittne till böter för utevaro, meddela uteblivet vittne inställelseföreläggande vid vite samt förordna om uteblivet vittnes hämtande, dels att besluta om ersättning åt vittne för inställelse inför poliskollegium, varvid i fråga om vittne, som av kollegiet, efter eget förordnande eller efter åklagares begäran, inkallats, skulle beträffande ersättning av allmänna medel för inställelsen gälla vad i avseende å brottmål vore stadgat, *samt att* i övrigt angående införska-

*Ang. vissa
ändringar i
gällande polis-
lagstiftning.*

Ang. vissa ändringar i gällande polislagstiftning. (Forts.)
fande av utredning samt upptagande och prövning av bevisning vid poliskollegium skulle i tillämpliga delar gälla vad i rättegångsbalken i dessa avseenden funnes stadgat angående förfarandet i brottmål vid allmän underrätt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herr *Bismark* beträffande motive-
ringen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Wiklund: Herr talman! Ehuru jag förutsätter, att motionens öde är avgjort genom första lagutskottets avstyrkande, kan jag likväl icke underlåta att taga kammarens tid i anspråk för att i någon mån söka klargöra syftet med motionen.

I vårt land har som god regel gällt allas likhet inför lagen. Men jag måste i alla händelser konstatera, att denna regel icke gäller de svenska polismännen. Vi hava som bekant en särslagstiftning, när det gäller poliskollegiernas behandling av disciplinmål. Där gäller icke såsom vid de allmänna domstolarna, att vittnena få höras på ed. Vittnen kunna icke instämmas, utan vittnen kunna endast efter eget gottfinnande få höras upplysningsvis. Jag har därför i motionen yrkat, att en omläggning måtte ske, så att, i likhet med vad fallet är vid de allmänna domstolarna, man skulle äga rätt att påkalla vittnesförhör samt äga rätt att anföra jäv, när vittnesjäv föreligger, o. s. v., o. s. v. Vidare skulle man också enligt motionens syfte äga rätt att tillerkänna vittnena ersättning i likhet med vad som sker vid de allmänna domstolarna. Vi hava nämligen sedan den nya polislagens tillkomst måst konstatera, att den nuvarande lagstiftningen leder till en bristfällig utredning i disciplinmålen.

En annan olägenhet, som också följer av det nuvarande systemet, är, att vittnena i många fall helt vägra att inställa sig till kollegiets sammanträden. När icke tvång föreligger, leder detta också i en del fall därhän, att vittnena, särskilt de underordnade polismännen, ogärna inställa sig och i många fall vägra inställa sig, detta av hänsyn till sina överordnade. De vilja nämligen icke utsätta sig för risken att falla i de överordnades onåd. Detta resulterar i många fall i att den åtalade icke har möjligheter att freda sig. Vid allmän domstol däremot kan ingen dömas utan att vittnesutsagorpa edfästs, hur ringa sedan straffet än månde bliva. I poliskollegierna kan straffet för polismannen bliva avsättning, och avsättningsdomen kan grundas endast på upplysningar, till och med sådana lämnade av uppenbara fiender.

I första lagutskottets något underliga utlåtande lämnas också det medgivandet, att det icke är bra som det är. Utskottet säger nämligen: »Det är uppenbarligen riktigt, att förfarandet inför poliskollegium till följd av anmärkta förhållanden icke garanterar lika fullständig utredning som en rättegång inför domstol.» När utskottet erkänner detta, så måste jag med all den respekt, som är möjlig, för första lagutskottets sakkunskap på ifrågavarande område, ställa en fråga till utskottet: Varför har icke utskottet ansett nödvändigt att infordra yttranden från poliskollegierna? — eftersom utskottet självt ändock vidgår, att det icke är bra som det är. Jag tror, att om detta hade skett, så hade handlingen i första lagutskottet blivit en helt annan. Nu vet jag ju, att man resonerar som så, att det är ingenting förebragt i fråga om bevisning, att några misshälligheter förekommit. Jag blir då i tillfälle att referera ett fall, som dock i någon mån visar, att det icke är alldeles bra beställt.

Ang. vissa ändringar i gällande polislagstiftning. (Forts.)

1933 hölls i Stockholm en polisvetenskaplig kurs, därvid en av föreläsarna, advokaten Hugo Lindberg i Stockholm, refererade ett fall, som är mycket belysande för frågan. Detta referat skall jag tillåta mig återgiva. Föreläsaren säger nämligen: »Jag vill här giva ett litet exempel på, hur en sak kan utveckla sig inför ett poliskollegium. Sex kumpaner uppe från de västerbottniska lappmarkerna blevo hösten 1932 efter angivelse av en fjärdingsman dömda för fylleri. Kort tid efter domen mottog länsstyrelsen en angivelse mot — fjärdingsmannen. Han skulle ha uppträtt berusad på allmän landsväg ett år tidigare, d. v. s. hösten 1931. Angivelsen var undertecknad av fem av de dömda fylleristerna, som åberopade ett vittnesintyg av den sjätte. Bevekelsegrunden var ju genomskinlig nog, men utredningskvarnen sattes i gång. I början av september månad 1932 överlämnade länsstyrelsen angivelsen till vederbörande landsfiskal 'för på honom i egenskap av allmän åklagare ankommande åtgärd'. Länets kriminalpolis fick hand om utredningen och dess mest tränade kraft sändes upp i obygderna — en resa på 20—30 mil — för förhör med vittnen. Efter en grundlig utredning konstaterade vederbörande landsfiskal, att fog saknades för åtal mot fjärdingsmannen. Till samma resultat kom landsfogden i länet.» Vidare fortsätter föreläsaren: »Man hade kunnat tro, att saken därmed skulle vara ur världen. Men nej — landshövdingen i länet är en s. k. kraftkarl och han, d. v. s. Konungens befallningshavande, beordrade helt enkelt landsfogden att åtala fjärdingsmannen, icke inför häradsrätten utan inför poliskollegium. Ansvarstalan avsåg icke fylleri, men fjärdingsmannen hade vid en rast i skogen druckit två glas madeira och ansågs därigenom i sin enskilda vandel hava satt 'aktningen för polistjänsten' i fara. Landsfogden måste lyda, och så översändes utredningsluntan till vederbörande poliskollegiums ordförande. Poliskollegiet sammanträdde högtidligt i tingssalen i länsresidensets stad. På domarens högra sida stod landsfogden, i högt majestät, på den vänstra delinkventen själv med försvarsadvokat; vid dörren stod tingshusvaktmästaren och ute i vittnesrummet sutto fyra vittnen församlade. Av dessa hade tre på bilar och bussar måst färdas över 340 km., ett vittne över 250 km. Förhandlingarna börja, vittnena höras och parterna överlämna målet. Efter en överläggning, som i fråga om kortvarighet slår alla rekord, blir fjärdingsmannen frikänd. Kollegiet hade funnit, att hämndeangivelsen och åtalet saknat all grund. Vittnena, som dragits undan sitt dagliga arbete och måst offra flera dagar, begärde ersättning för sin inställelse. Men ingen ersättning utdömdes, ty, se, poliskollegium saknar befogenhet att utdöma sådan ersättning.» Vidare fortsätter föreläsaren: »Men vem ersätter den stackars oskyldige fjärdingsmannen för alla obehag och kostnader? Det hände för icke så länge sedan, att när vissa till ett poliskollegium inkallade vittnen fingo veta, att de icke kunde få ersättning för sina kostnader, de helt enkelt vägrade att vittna. Inför ett dylikt sabotage står domstolen maktlös.»

Jag har ännu ett fåskt fall att åberopa. Hösten 1933 blevo tvenne polismän i Skellefteå stad tilldelade varning av en tillförordnad bergmästare därstädes, som var synnerligen nitisk i tjänsten. De överklagade varningen med resultat, att de måste, biträdda av advokat, företaga resan till länsresidensstaden. De blevo nämligen ålagda inställelse inför kollegiet. De fingo företaga en resa på mellan 30 å 40 mil för att få varningen undanröjd utan att kunna få någon ersättning till event. åberopade vittnen än mindre för egna besvär. Dessa två exempel — flera andra kunde föredragas — visa om något, att det icke är bra med det nuvarande systemet.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att det alltid varit angeläget att framhålla allas likhet inför lagen. När polismännen kräva att bliva jäm-

Ang. vissa ändringar i gällande polislagstiftning. (Forts.)
ställda i detta hänseende, borde de hava alla rättsinniga medborgare med sig. Samhällets krav på polismannen äro som bekant objektivitet och pliktuppfyllelse i tjänsten, detta med rätta. Men då böra heller icke polismännen förmenas att även de kräva objektivitet och oväld av samhället vid handläggningen av de mål, som röra dem i och för deras tjänst. Samhället garanterar för övrigt vilken annan brottsling som helst full rättssäkerhet. Målen skola prövas med oväld. De få icke dömas utan laga, edfäst bevisning. Då måste man ju säga, att det endast är en gård av billighet och rättvisa, att polismännen i landet tillförsäkras samma rättsskydd.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till motionen.

Herr Linnér: Herr talman, mina herrar! När motionären påstår, att polismännen skulle intaga en ogynnsam ställning i jämförelse med andra medborgare på det sättet, att de skulle sakna nödigt rättsskydd, kan man säga, att detta är att fullständigt vända upp och ned på det verkliga förhållandet. Det är tvärtom så, att polismännen såsom statstjänstemän intaga en speciellt privilegierad ställning, när det gäller att bedöma deras tjänsteförseelser. Polismännen liksom alla andra svenska statstjänare äro underkastade bestraffning i två former, den ena den disciplinära bestraffningen, den andra bestraffning genom strafflagen och andra lagar. Det senare slaget av straff utdömes för dem liksom för alla svenska medborgare av de allmänna domstolarna, såvitt icke specialdomstols handläggning är påkallad. Men däremot är det en särskild, privilegierad undantagsställning för polismännen, så snart det gäller den disciplinära bestraffningen. Där är det för andra statstjänare så, att de bestraffas disciplinärt av den överordnade myndigheten. En landsfiskal t. ex. är underkastad disciplinär bestraffning av Konungens befallningshavande, en järnvägsman är underkastad disciplinär bestraffning av distriktsmyndigheten eller i sista hand av järnvägsstyrelsen, en posttjänsteman på motsvarande sätt, o. s. v. Men just med hänsyn till polismännens vanskliga ställning vill man hava en garanti för, att här icke skall kunna komma in något ensidigt eller praktiskt bedömande av deras utövning av sin tjänst, och därför har i 1925 års polislagstiftning skapats en alldeles särskild institution, de s. k. polis-kollegierna. Dessa äro disciplindomstolar men icke specialdomstolar. Med deras egenskap att vara disciplindomstolar följa vissa fördelar och vissa nackdelar. Det följer den fördelen, att proceduren är utomordentligt snabb i jämförelse med förfarandet vid de allmänna domstolarna. Det följer också den fördelen, att uppmärksamheten ingalunda riktas på samma sätt på ett sådant mål som om en polisman ställes för tjänstefel inför en allmän domstol. Detta senare har ansetts vara ett särskilt värdefullt moment i denna organisation. Å andra sidan följer av denna anordning, att man icke kan, utan att förändra karaktären helt och hållet, förlägga vittnesförhör, ersättningar till vittnen o. d. till denna institution.

Vad det nu gäller, vad motionären här — om han förstår vad han själv motionerat om — avser, det är i själva verket att förändra detta till en specialdomstol. Först då kan man få in en giltighet av lagstiftningen angående ersättning till vittnen, angående vittnens hörande på ed o. s. v., som gäller vid de allmänna domstolarna. I utskottet är representerad erfarenhet från polis-kollegiernas praxis och för övrigt, som herrarna väl veta, erfarenhet från alla delar av riket. Vi hava efter mycket grundligt inhämtande av upplysningar från alla ledamöterna icke kunnat få fram några andra fall än just dem, som motionären här har omnämnt. För övrigt har det betygats från alla, att polis-kollegierna fungera synnerligen väl. Och när det inträffar inför polis-kollegiet, att kollegiet finner, att en vittnesbevisning i reguljär ordning be-

Ang. vissa ändringar i gällande polislagstiftning. (Forts.)

höves föres förfarandet helt enkelt över till de regelmässiga domstolarna, på det sättet, att åklagaren inför poliskollegiet, som också är åklagare inför den allmänna domstolen, nedlägger sin talan inför poliskollegiet och överför den till den allmänna domstolen, där det åter kommer att ske precis som i vanliga brottmål.

Frågan är sålunda, huruvida man har behov av en sådan förändring. Där tror jag, att utskottet har synnerligen goda skäl, när utskottet sagt, att något sådant behov har icke påvisats.

Man skulle också kunna framhålla en annan omständighet, som icke står i utskottets utlåtande, mot en sådan förändring. Det är det, att så snart man överför förfarandet i poliskollegiet till att vara ett verkligt specialdomstolsförfarande, måste säkerligen också instansordningen förändras. Då kommer en fullföljd av talan inför poliskollegiet säkerligen att få föras inför hovrätt och eventuellt inför högsta domstolen. Det är ju uppenbart, att detta kommer att bli mycket mera omständligt och för parten väsentligt dyrare än den nuvarande proceduren.

Slutligen skulle jag också vilja framhålla en annan sak. Vem är det, som har gagn — om man nu vill tala om ett gagn för den, som blir frikänd även om han icke borde bli det — av den nuvarande anordningen? Det är naturligtvis polismannen, därför att i brist på bevisning kommer ju poliskollegiet otvivelaktigt att frikänna den inför poliskollegiet tilltalade. Det kommer att gå precis som i de enda praktiska fall, som motionären omnämnde, nämligen att polismannen icke blir dömd av poliskollegiet.

Vad till sist beträffar motionärens tal om, att den tilltalade skulle få ersättning, i fall man förändrade denna procedur till en specialdomstol, får jag säga, att det skulle strida mot förfarandet vid våra vanliga domstolar. Den tilltalade får där icke ersättning annat än i mycket sällsynta undantagsfall, där man kan säga, att ett åtal är alldeles obefogat.

Jag tror sålunda, herr talman, att motionären saknar grund för sin motion och ber att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wiklund: Herr talman! Jag konstaterar, att den föregående ärade talaren ifrågasatt, huruvida jag själv kände till, vad jag motionerat om. Det skulle nämligen innebära ingenting mindre än inrättandet av en specialdomstol, därest motionens syfte förverkligades. Jag känner mycket väl till detta. Men vad är poliskollegierna? Det är redan ett faktum, att vi ha en specialdomstol inrättad för polismän. Vi ha tagit en del saker från de allmänna domstolarnas förhandlingsmetoder, och med undantag av vittnesförhören, vittnesjäven och vittnesersättningarna kan hela proceduren i övrigt sägas vara i stort sett en kopia av de allmänna domstolarnas arbetssätt.

Den ärade talaren nämnde vidare någonting om att det är till polismännens favör, om icke vittnena komma tillstådes. Nej, det är det icke. Det råkar nämligen vara på det sättet, att de vittnen, som allmänna åklagaren har till sitt förfogande, komma in, medan de vittnen, som polismannen själv ämnat åberopa, icke komma till kollegiernas förhandlingar dels på grund av att de icke ha skyldighet att resa dit och dels, som jag tidigare nämnt, på grund av den ovilja, som råder mot att uppträda som vittnen gentemot överordnade.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. verkställighet av straff i vad angår politiska fångar.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion angående ändring av gällande bestämmelser om verkställighet av straff i vad angår politiska fångar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 453, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att sådana ändringar i 2 kap. strafflagen och därmed sammanhängande författningar, som avsåge verkställighet av straff, vidtoges att politiska fångar bland annat garanterades rätt att avtjäna ådömda straff i speciella anstalter för enbart politiska fångar, rätt till gemensam vistelse tillsammans med andra politiska fångar och vidgad rörelsefrihet, rätt att utifrån erhålla livsförnödenheter av olika slag, rätt att röka, rätt att syssla med det arbete, de själva valde, rätt att läsa de tidningar och böcker, de önskade, samt rätt till publicistisk verksamhet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan berörda hemställen föredragits, yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Vi ha i vår motion krävt, att sådana ändringar i strafflagen kapitel 2 och därmed sammanhängande författningar, som avse verkställighet av straff, vidtagas, att politiska fångar bland annat garanteras rätt att avtjäna ådömda straff i speciella anstalter för enbart politiska fångar, rätt till gemensam vistelse tillsammans med andra politiska fångar och vidgad rörelsefrihet, rätt att utifrån erhålla livsförnödenheter av olika slag, rätt att röka, rätt att syssla med det arbete, de själva välja, rätt att läsa de tidningar och böcker, de önska, samt rätt till publicistisk verksamhet. Efter det utskottet behandlat denna motion, har det yrkat, att den icke skall till någon riksdagens åtgärd föranleda. Emellertid konstaterar jag, att utskottet i sitt utlåtande faktiskt i princip ger understöd åt motionen, i det att det säger, att förevarande fråga innefattar ett sedan länge förefintligt önskemål inom den moderna kriminalpolitiken. Utskottet framhåller visserligen, att det finns andra frågor i samband med behandlingen av fångar, som det anser borde lösas före problemet om de politiska fångarnas behandling, men i princip godkänner utskottet, som jag redan sagt, själva tankegången, att de politiska fångarna icke skola jämsställas med kriminella förbrytare.

Vi ha, när vi kommit med vår framställning, utgått ifrån de förhållanden, som i dag råda. Det har redan förekommit många fall, där svenska medborgare ha dömts för sin politiska verksamhet. Bara i samband med händelserna i Ådalen, Klemensnäs och Sandarne har det utdömts icke mindre än i runt tal 350 månaders straffarbete och fängelse. När det förekommer så många fall, har frågan enligt vår mening bringats till särskild aktualitet. Därtill kommer ju, att Sverige på detta område är närmast medeltidsmässigt i sin behandling av fångar i allmänhet och av politiska fångar i synnerhet. Till och med i sådana länder som Finland, som ju icke gärna framhålles som något mönster, har man infört en särskild mellan politiska fångar och kriminella förbrytare. Men i Sverige kan det inträffa, såsom exempelvis visas i ett överklagande hos justitieombudsmannen för någon tid sedan, att en arbetare, en av Sandarne arbetarna för övrigt, som dömts för sin politiska verksamhet, kopplats samman med tre kriminella förbrytare. Han fraktades i järnvägsvagn tillsam-

Ang. verkställighet av straff i vad angår politiska fångar. (Forts.)
mans med övriga resande, och det anmäldes också, att han, när han skulle förrätta sina naturbehov, på konstapelns order fick göra detta ute på vagnperrongen. På straffanstalterna här i landet gör man ingen skillnad mellan de politiska och de kriminella förbrytarna. Där föres en politisk fånge, när han icke har ensam cell, tillsammans med kriminella förbrytare. Han förmenas rätt att läsa tidningar och hålla sig å jour med händelserna utomkring. Hans rättigheter äro i övrigt inskränkta till precis desamma, som gälla för de kriminella förbrytarna.

Denna fråga hade under senare år också bringats till aktualitet icke blott genom de massor av domar, som fällts, utan även genom det faktum, att det för närvarande gör sig gällande en tendens att skapa allt flera sådana lagar som möjliggöra inburande av människor på grund av deras politiska gärning. Man går väl snart också så långt, att man dömer människor för att de tänka samhällsfarliga tankar. Denna fråga har bringats till aktualitet även av borgerliga i detta samhälle, som blivit upprörda över de medeltidsmässiga förhållanden, som råda på detta område. Här i riksdagen eller rättare sagt i utskottet ha ju samtliga partier från socialdemokraterna till högern med sitt enhälliga utskottsutlåtande, samtidigt som de i princip godkänt tankegången, att politiska fångar skola behandlas annorlunda än kriminella förbrytare, dock faktiskt nöjt sig med att låta det, som är, bestå och icke företaga någonting. Vad beträffar ett annat parti, som icke är representerat i utskottet, herr Kilboms parti, har också det deklarerat sitt ställningstagande i en artikel i Folkets Dagblad, där det sägs, att när man kräver en skillnad i princip och även en faktisk åtskillnad mellan kriminella och politiska fångar, så begär man koncentrationsläger. Riksdagens ställningstagande är alltså för mig fullständigt klar.

Jag vill i alla fall betona, vad vi också säga i vår motion, att denna fråga har aktualiserats på ett mera tidigt stadium. Vi erinra där om professor Thyréns utredning, om att han i sitt 1910 utgivna verk om »Principerna för en strafflagsreform» för fram kravet på ett frihetsstraff, som skiljer sig från de vanliga, för brott, som icke kunna sägas vara utsprungna ur ett klandervärt än mindre ur ett vanärande sinnelag, och under vilken beteckning han särskilt nämner de politiska brotten. Han anför i samma verk bl. a. följande: »Att t. ex. under mera upprörda tider politiska förbrytare, vilkas brottslighet sammanfaller därmed, att de uttalat och följt en viss (mot samhällsviljan stridande) övertygelse, insättas tillsammans med bedragare, förfalskare o. s. v. av vanlig typ, måste i folkåskådningen rubba betydelsen av straffet för dessa sistnämnda brott.» Professor Thyren anser visserligen, att politiska brottslingar skola energiskt oskadliggöras, men säger, att man samtidigt därvid skall taga hänsyn till och göra ett tydligt erkännande, att dessa brottslingar till motiver och sinnelag icke hava något gemensamt med vanliga brottslingar. Han yrkar i samma verk, vad vi också yrka i motionen, att sådana brottslingar icke skola inburas tillsammans med kriminella förbrytare. Han anser, att man till och med i fråga om terminologien bör införa en förändring, att man skall ändra begreppen och införa en slags arrestinstitution. Han framhåller vidare, att sådana straff icke böra avtjänas i cell. Alltså så tidigt som 1910 företräddes den ståndpunkt, åt vilken vi försökt giva uttryck här i vår motion, av en människa i det här landet, som icke gärna kan sägas vara nära befryndad med oss, en människa som dock haft viss betydelse, när det gällt för riksdagen att utforma åtskilliga lagar, och även i fråga om de synpunkter, man anlagt på strafförhållandena i det här landet.

Herr talman! Jag vidhåller det yrkande, vi framställt i vår motion, och yrkar därför avslag på utskottets förslag.

Ang. verkställighet av straff i vad angår politiska fångar. (Forts.)

Herr Hedlund i Östersund: Jag skall, herr talman, icke taga upp någon debatt med herr Hagberg om det berättigade i hans motion om ändring av bestämmelserna beträffande behandling av politiska fångar. Lagutskottet har ställt sig sympatiskt till tankegången att mildra straffen för politiska fångar men givit så starka skäl för att icke nu debattera problemet, att det är tillräckligt för mig att hänvisa till vad lagutskottet säger och därmed yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Hagberg i Luleå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Ang. lagstiftning mot oskäligen mellanhandsvinst vid handel med livsmedel.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående lagstiftning mot oskäligen mellanhandsvinst vid handel med livsmedel; och anförde därvid

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman! Enligt vad utskottet vitsordat, är det icke första gången, denna fråga varit uppe i riksdagen med samma resultat, som nu föreslagits av utskottet. Jag förstår, att det är en mycket svår fråga att lösa, och jag skall därför icke uttala något klander mot utskottets avstyrkande. Jag endast beklagar, att det icke skall vara möjligt att på något sätt förhindra, att konsumenterna i vissa fall få betala upp till 100 procent mot vad producenterna få för sitt arbete. Vi få icke förbise, att det är de s. k. mellanhanderna, som hava en avsevärd del i att det ännu här i landet räknas med en dyrtid, under det att livsmedelsproducenterna beklaga sig över en ruinerande lågkonjunktur. Vi få hoppas, att det framdeles skall visa sig möjligt att utfinna något sätt att avhjälpa nu rådande missförhållande.

Jag har, mot ett enigt utskott, icke något yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å lån från egnahemslånefonden, jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

I en till riksdagen den 12 januari 1934 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 42 hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att godkänna de ändringar i de av riksdagen antagna allmänna grunderna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, vilka framginge av ett såsom bilaga till berörda statsrådsprotokoll fogat förslag till ändrad lydelse av § 18 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217).

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande inom riksdagen väckta motioner nämligen

1) I: 255 av herrar *Anton Pettersson* och *Johan August Larsson*, likalydande med II: 315 av herrar *Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Dahl, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att räntan å egnahemslån, som för år 1920 eller senare beviljats eller komme att beviljas, nedsattes till 3.6 procent för jordbrukslån under hela lånetiden samt å bostadslån under den amorteringsfria tiden till 4 procent och efter den amorteringsfria tiden till 4.5 procent;

2) II: 310 av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Niklasson*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta *dels* att räntan å egnahemslån för jordbrukslägenheter fastställdes till 2.5 procent, *dels ock* att möjlighet till anstånd med inbetalningen å stående delen fastställdes enligt förut gällande grunder;

3) II: 509 av herr *Ericson* i Boxholm *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta företaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 42, att räntan å egnahemslån, som utlämnades för jordbruks- och bostadslägenheter, skulle under hela lånetiden utgå med 3.6 procent;

4) I: 256 av herr *Anton Pettersson m. fl.*, likalydande med II: 316 av herrar *Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Dahl, vari hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ändrade bestämmelser för egnahemslåns utlämnande, så att vederbörande egnahemsnämnd ålades att pröva skäligheten av inköpspriset för jordbruksfastighet, för vilken egnahemslån beviljas; samt

5) II: 342 av herrar *Lundqvist* och *Thorell*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om ändrade bestämmelser för långivningen till bostadsegnahem och för riksdagen framlägga de förslag i ärendet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å motionerna I: 255 och II: 315 ävensom å motionerna II: 310 och II: 509 godkänna de ändringar i de av riksdagen antagna allmänna grunderna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, vilka framginge av nedan återgivna

Förslag

till

ändrad lydelse av § 18 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten.

Häri genom förordnas som följer:

§ 18.

Mom. 1. Av — — — belopp.

Mom. 2. Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blivit till fullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jord-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
 brukslägenheter, en annuitet av sex procent, och vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet av sju procent. Därvid räknas såsom ränta i förra fallet fyra procent och i senare fallet fyra och en halv procent, allt å oguldet kapitalbelopp av amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, med sjätte året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats, samt, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, med fjärde året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats. Intill dess kapitalavbetalningen börjar, erlägges endast ränta efter fyra procent om året å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts, efter fyra procent om året vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, och efter fyra och en halv procent om året vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter.

Mom. 3. Egnahemsstatslånets stående del kan, där ej sådant förhållande, varom i § 19 sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldlits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I varje fall skall likväl den stående delen vara gulden före utgången av juni månad året näst efter det, då sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Mom. 4. Ränta — — — utlämnade egnahemslån.

Mom. 5. Å — — — sker.

Förestående ändrade bestämmelser träda i kraft den 1 juli 1934 att gälla för statslån, som därefter beviljas. De må ock tillämpas, räknat för tiden från och med år 1934, beträffande statslån, som före sagda dag beviljats för åren 1920—1934, under förutsättning att låneförmedlare medgiver innehavare av egnahemslån från ifrågakommande statslån att förränta och amortera egnahemslånet enligt samma bestämmelser;

2) att motionerna I: 256 och II: 316 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att motionen II: 342 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

under punkten 1) av herrar *Gustafson* i Kasenberg, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungalsta, *Karlsson* i Munkedal och *Pettersson* i Rosta, vilka hemställt att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt motionerna I: 255, II: 315, II: 310 och II: 509 godkänna de ändringar i de av riksdagen antagna allmänna grunderna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, vilka framginge av nedanstående förslag till ändrad lydelse av § 18 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217):

Förslag

till

ändrad lydelse av § 18 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten.

Härigenom förordnas som följer:

§ 18.

Mom. 1. Av — — — belopp.

Mom. 2. Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blivit till fullo

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet av 5.6 procent, och vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet av 6.5 procent. Därvid räknas såsom ränta i förra fallet 3.6 procent och i senare fallet 4 procent, allt å oguldet kapitalbelopp av amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, med sjätte året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats, samt, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, med fjärde året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats. Intill dess kapitalavbetalningen börjar, erlägges å statslånet hela belopp endast ränta efter 3.6 procent om året vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, och efter 4 procent om året vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta enligt angivna grunder å statslånet stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts.

Mom. 3. Egnahemsstatslånet stående del kan, där ej sådant förhållande, varom i § 19 sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I varje fall skall likväl den stående delen vara gulden före utgången av juni månad året näst efter det, då sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Mom. 4. Ränta — — — — utlämnade egnahemslån.

Mom. 5. Å — — — — sker.

Förestående ändrade bestämmelser träda i kraft den 1 juli 1934 att gälla för statslån, som därefter beviljas. De må dock tillämpas, räknat för tiden från och med år 1934, beträffande statslån, som före sagda dag beviljats för åren 1920—1934, under förutsättning att låneförmedlare medgiver innehavare av egnahemslån från ifrågakommande statslån att förränta och amortera egnahemslånet enligt samma bestämmelser; samt

under punkten 2) av herr *Pettersson* i Rosta utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Gustafson* i Kasenberg, som anförde: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag jämte fyra ledamöter i utskottet avgivit en reservation, som avser lägre ränta på egnahemslån, såväl å jordbrukslån som å bostadslån, än vad utskottet föreslagit. Vi hålla före, att de räntesatser, som vi påyrka, 3.6 % för lån å jordbrukslägenhet och 4 % för lån å bostadslägenhet, äro de normala räntesatser som borde tillämpas i denna verksamhet.

Förra året väckte jag tillsammans med en kamrat i kammaren en motion om dessa procentsatser för egnahemslån. Nu säger utskottet, att denna 0.4 % har för liten betydelse. Det heter: »en ytterligare sänkning med 0.4 % beträffande jordbrukslån näppeligen skulle kunna för den enskilde låntagaren vara av någon avgörande betydelse». Häremot vill jag anföra, att denna sänkning med 0.4 % har rätt stor betydelse för dessa personer i den ställning de befinna sig, med de små begränsade tillgångar som de hava. Vid bildandet av deras egnahem hava de haft mycket små ekonomiska tillgångar. Jag skall taga ett exempel. En person, som har ett egnahemslån på 10,000 kronor, får betala 400 kronor i ränta efter en räntefot av 4 %, men vore räntan 3.6 %, bleve det blott 360 kronor. Skillnaden är 40 kronor. Den som resonerar som så, att denna summa icke har någon betydelse, känner icke dessa personers förhållan-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
den och de svårigheter, under vilka de arbeta. Under de år jag setat i egnahemsnämnder och för övrigt deltagit i denna verksamhet har jag funnit, huru svårt de hava att få fram de små belopp, som de skola åstadkomma till räntor och amorteringar. Det händer ofta, att det kommer skrivelser till egnahemsnämnden med begäran om anstånd med ränta och amortering, då man icke kunnat åstadkomma det erforderliga beloppet. Man begär anstånd på viss tid, och så kommer en summa men icke fulla beloppet. Då säga de, att det fattas kanske 30, 40 eller 50 kronor, de hava icke kunnat åstadkomma detta utan be om anstånd med betalningen på ytterligare en månad eller så. Man förstår, att det icke är lätt för jordbrukaren att med de inkomster han har åstadkomma dessa pengar, och därför har en lindring på 40—50 kronor en rätt stor betydelse. Nu håller jag bestämt före, att det bör vara en skillnad mellan räntan på lån för jordbrukslägenheter och bostadslån, ty jag anser, att den som har lån för en jordbrukslägenhet har det värre att få ihop pengarna än den som har ett bostadslån. Den senare skulle ju ändock alltid betala hyra, och att erlægga hyra eller ränta kan vara ungefär det-samma.

Nu resonera många som så, att det sunda och riktiga i denna verksamhet bör vara, att den ränta, som staten ger ut, bör staten också få tillbaka, och att det icke bör vara någon skillnad däremellan. Men om man ser på verksamheten och tänker på tiderna under krigsåren, då jordbruksvärdena voro avsevärt högre än nu, och de höga lån, som då måste skaffas för dessa lägenheter, vilka man måste fortsätta med även under dessa tider, då räntan står lågt, får man icke finna det underligt, om dessa människor anse, att statsmakterna borde kunna vidtaga andra åtgärder. Det torde icke vara omöjligt, att denna egnahemslånefond kunde omläggas så, att den finge sina pengar billigare. Man ser på hypoteksföreningarna huru de inrätta sig efter dessa förhållanden och omlägga sina fonder, så att lånen bli billigare. De som haft lån mot hög ränta hos hypoteksföreningarna få omlägga dem mot billigare ränta, och det är naturligtvis rätta vägen. Jag anser, att något här måste göras, och den som känner till dessa personers förhållanden och de svårigheter de hava att kämpa emot, måste medge, att en rimlig ränta är det bästa stödet för dem, om de skola kunna reda sig.

Jag undrar, om det icke vore klokt att se till, att dessa människor ha möjlighet att behålla sina ställen, så att det icke händer någon krasch inom denna verksamhet, som ju kan få rätt tråkiga följder. Hela denna verksamhet har ju en stor social betydelse för hela vårt land. Därför tror jag också, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet bör kunna taga denna sak med jämnmod, om kammaren här beslutar bifalla reservationen, vilket jag hoppas på, och vilket jag finner vore riktigt. Vi ha med vår reservation velat åstadkomma en lättnad och förbättring för dessa låntagare. Jag vill vidare, därest det gentemot den, som under krigsåren köpt sin egendom efter ett högre jordbruksvärde än det som nu är och fått lån därpå, skulle kunna invändas, att han borde kunnat beräkna detta, när han köpte sitt ställe, framhålla, att även om han räknat med endast en fjärdedel av den då gällande inkomsten, så hade han ändock räknat fel, ty då man ser vad produkterna nu betalas med inom jordbruket, förstår man, att det tillkommit sådana händelser och att utvecklingen gått därhän, att dessa människor varit ur stånd att beräkna vad som skett.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Kullen.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Den frågan har ju under flera år kommit igen, huruvida man skulle kunna sänka räntan på egnahemslån ned till den ränta, som gällde intill 1920. Detta krav har framförts i motioner år efter år, och jag måste erkänna, att jag vid tidigare tidpunkt än för några år sedan lutade åt det hållet, att man skulle försöka göra så. År 1931 förelåg från egnahemsutredningen tre olika alternativ. Det var tre ledamöter jämte ordföranden, och den mening, som ordföranden omfattade, segrade. Dessa alternativ voro: att man skulle gå ned till 4 %, att man skulle gå ned till 3.6 % och att man skulle stanna vid de nuvarande räntesatserna. Då gjordes det intet annat åt saken, än att en tillfällig räntesänkning beslöts under den tid, som utredningen skulle pågå, och riksdagen skrev på jordbruksutskottets hemställan och begärde en allsidig utredning, som klart skulle visa de ekonomiska konsekvenser, som en förändring kunde föra med sig. Den utredningen hava vi nu fått, och efter att hava studerat den kan jag sannerligen icke gå längre än Kungl. Maj:t har gjort. Det visar sig också, att man nu är enig inom egnahemsutredningen. I utskottet förklarade en av dem, som hade den uppfattningen att en nedsättning borde ske, nämligen herr Andersson i Fältenborg, att han icke kunde stå vid den ståndpunkt han intagit, innan utredningen gjorts, enär han av denna utredning hade blivit övertygad om, att man icke kunde gå längre ned.

Nu har man sagt, att detta är en stor social fråga, och att för en sådan fråga bör väl riksdagen kunna offra beräknade 660,000 kronor, som det här skulle gälla för nästa års budget, därest man går med på en räntesänkning. Visst är det en social fråga, men när man säger, att riksdagen skall stödja, så tycker jag nästan att man går för långt, om man därmed vill förmena, att riksdagen hittills icke har lämnat något stöd. Jag vill ju erinra om, att om man skulle räkna ränta på hela det belopp, 221,890,000 kronor, som fanns utlånat den 31 december, skulle det bliva en betydligt större ränta, som måste indrivas. Det är emellertid så, att man, när egnahemslånefonden kom till, gick ut från den principen, att staten skulle lämna lån mot skälig ränta, utan att dock staten därpå skulle göra någon förlust. Då hade vi tillgång till billiga lån särskilt från Frankrike, vilka löpte med 3 å 3.5 % på sin höjd, och man satte därför räntan till 3.6 %. Jag har sett i en motion, att man tror, att det var den dåvarande inlåningsräntan vid postsparbanken, som var avgörande. Det är absolut felaktigt, men man band dessa lån för en viss tidrymd. Det gick bra i många år, staten behövde inte offra någonting vidare, men man höll fast vid principen att icke upplåna mera pengar än vad som kunde beräknas bli förräntat genom inkomna räntor. När dessa räntor icke inflöto, gingo statsmakterna in för ett annat tillvägagångssätt, nämligen att av skattemedel tillföra fonden erforderliga medel. Sålunda har hittills fonden på sådant sätt tillförts 31,890,000 kronor, och i en senare punkt av årets budget komma vi till en post, som avser kapitalökning för fonden, vilken kapitalökning uppgår till 10 miljoner kronor, därav en tiondedel av skattemedel, d. v. s. 1 miljon kronor. Staten har också visat sitt intresse genom att taga på sig hela bördan av förvaltningskostnaderna. Vi hava sålunda på nionde huvudtiteln en punkt, som avser förvaltningsbidrag till låneförmedlare för att täcka deras kostnader och risker, ty de löpa naturligtvis risker vid denna utlåning, och det är låneförmedlarna, som gent emot staten stå i ansvar. Vidare har till kassor på vissa håll lämnats anslag, och i ett fall har staten måst ge ett extra anslag på 50,000 kronor. Vidare hava vi under detta år tillgängliga för premielån 800,000 kronor. Det finns motionärer som

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

vilja höja detta belopp. Så kommer den miljon jag talade om för kapitalökning. Vi taga således bara för detta år av skattemedel 3 miljoner kronor, förutom anslaget till egnahemsstyrelsen på 60,000 kronor, som helt och hållet går till egnahemsverksamheten. Om man således i det talet, att staten borde visa intresse för denna verksamhet, vill inlägga den meningen, att staten icke hittills visat ett sådant intresse utan krävt ut allt av egnahemsbyggarna, då vill jag säga, att ett dylikt tal icke är riktigt, ty denna fråga har länge ansetts vara en stor social fråga, som mycket intresserat riksdagen och dess ledamöter, och riksdagen har givit denna verksamhet mycket stöd.

Då säger man emellertid vidare: ja, men de behöva detta så väl. Ja, för all del, och man har ju också kommit och sagt i utskottet, att det är väl bättre att staten ger dem 660,000 kronor i räntesänkning, om de sedan klara sig och man slipper ge dem uppskov med räntorna och slipper ge dem premielån och slipper ifrån alla dessa kostnader för statsverket. Ja, vore det så lyckligt, då skulle jag vara den förste att gå med på de längst gående motioner, som finnas i denna fråga, ända till 2.5 %. Men jag tror icke därpå. Vad betyder det? Det betyder, ifall t. ex. kamrarna skulle fatta samma beslut, nämligen om sänkning till 3.6 %, 4 kronor per tusen, och skulle den ena kammaren nu t. ex. antaga Kungl. Maj:ts förslag och den andra stanna för 3.6 %, så betyder det 2 kronor per tusen. Den som har ett lån på 10,000 kronor skulle i det senare fallet få en lindring på 20 kronor, och så menar man att han skulle klara sig sedan. Tro herrarna att 20 kronor eller t. o. m. 40 kronor skulle vara avgörande för en persons ekonomi, så att därav skulle bli beroende om han skulle kunna sitta kvar på ett ställa eller icke? Det tror icke jag, utan staten får nog i vissa fall vidtaga andra åtgärder, och jag tror, att vi bli nödsakade att göra det förr eller senare. Då måste det emellertid ske på så sätt, att staten offrar pengar på att göra avskrivningar på nuvarande skuldbelopp å egendomar, som köpts och betalats alldeles för högt under kristiden. Det tror jag är en genare väg till hjälp än den här föreslagna vägen.

Nu är det givet, att detta är en mycket ömtålig fråga, och jag kan förstå, att den nästan blivit en politisk fråga. Men man skall icke se den så utan se den rent praktiskt. När utredningen visar, att enligt riksgäldskontorets beräkningar medelräntan för samtliga statens lån den 31 december 1933, med undantag av lånen till statens järnvägar, uppgick till 4.55 %, då tycker jag, att det är gentilt nästan att sätta ned räntan till 4 %. Vidare skall man komma ihåg, att det som vi nu gå att besluta böra vi besluta så att det kan bli bestående under en längre tid framåt. Man talar om det nuvarande låga ränteläget. Ja, det är lågt, men finns det några garantier för, att det kommer att fortsätta att vara lika lågt under en längre tid framåt? Jag vill draga fram ett enda exempel. I det län jag tillhör skulle förvaltningsutskottet efter bemyndigande från landstinget försöka upptaga ett lån på över en halv miljon kronor. Vi vände oss till åtskilliga och fingo svar bl. a. från ett stort försäkringsbolag i Stockholm, som var villigt att lämna ett lån till 3.9 %. Vi krävde, att den räntesatsen skulle stå i 15 år. Då förklarade de, att de icke kunde godkänna det villkoret. De voro villiga att gå med på 10 år men icke längre. Det visar i alla fall, att det icke är alla, som hava den uppfattningen, att det nuvarande låga ränteläget skall kunna bli bestående för all framtid.

Medan jag har ordet skulle jag samtidigt, för att icke behöva besvära herr talmannen senare med att begära ordet, kunna med några ord beröra de motioner, som behandlats samtidigt med denna fråga, och beträffande vilka reservation föreligger. Vi hava t. ex. herr Svenssons i Grönvik m. fl. motion med förslag om sådan ändring i gällande författning, att det skulle uttryckligen skrivas in, att egnahemsnämnden skall pröva priset på den jord som köpts och

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

som det lämnas egnahemslån på. Vi hava i utskottet mycket noga granskat den saken, och såvitt vi kunnat finna bör den nuvarande bestämmelsen helt och hållet täcka detta önskemål. Visserligen står i par. 7 »egnahemsnämnd bör», men detta »bör» återkommer på många ställen, där det tydligt och klart framgår, att det är likvärdigt med ordet »skall», och i mom. d av samma paragraf heter det: »granska jordsäljares styckningsplaner, salupris och försäljningsvillkor». Det kanske har på vissa håll rätt en viss slapphet i detta avseende, men enligt de upplysningar, som jag senare har fått från egnahemsstyrelsen, har egnahemsstyrelsen till varje låneförmedlare i riket utsänt cirkulär med påpekande av huru ordet »bör» skall tolkas och ålagt egnahemsnämnderna att vidtaga denna granskning.

Vidare hava vi den motion, som väckts av herr Hansson i Rubbestad, som också rör räntan, men den rör även åtskilligt annat. Den rör t. ex. frågan om — i vilken både reservanter och majoriteten äro ense — att man, sedan amorteringsdelen betalats, skulle inbetala den återstående delen. Kungl. Maj:t har gått litet längre än egnahemsstyrelsen, och jag förstår mycket väl, att Kungl. Maj:t har velat ge egnahemslåntagarna en frist för att ordna med sina lån. Kungl. Maj:t har föreslagit, att lånen skola vara inbetalade den 1 juli året efter det sista inbetalningen skett, och följaktligen hava de, i fall sista inbetalningen skedde den 31 december, en frist av ett halvår, och skedde den förut under året, kunna de få närapå ett helt år för att under den tiden hinna med att ordna den saken.

Nu mena motionärerna, att det skulle vålla dem svårigheter. Jag har svårt att förstå detta. Det säges också i utskottets motivering, att sedan amorteringsdelen är inbetald och låntagaren kan lämna inteckning till fastighetens halva taxeringsvärde, torde inga svårigheter föreligga att sex månader där-efter på annat håll erhålla lån motsvarande egnahemslånets stående del. Men anordningen är till fördel för fonden, därför att fondens medel därigenom bli löpande, och det blir tillfälle för andra att få låna ur densamma. Skulle man nu gå ned till en låg ränta och samtidigt, såsom det motioneras om, bibehålla möjligheten till anstånd med inbetalningen å stående delen enligt nu gällande grunder, så komme väl alla låntagare att begagna sig därav. Jag antar, att åtminstone de, som ha sina lån sedan före år 1920 och på annat håll måste betala högre ränta, låta sina egnahemslån stå kvar mot 3.6 % ränta. Jag tror icke, att ändringsförslaget behöver vålla några svårigheter, allra helst som motionärerna själva i sin motion säga, att den nu föreslagna räntefoten av 4 % kan visserligen vara bra ur statsekonomisk synpunkt, men egnahemslåntagarna länder det icke mycket till båtнад, ty för närvarande kan vem som helst mot god fastighetsin-teckning få låna till denna procentsats. Jag vill fråga herrarna: tro herrarna, att det finns någon bank i detta land, som vill taga en in-teckning i en fastighet till 4 % ränta, när in-teckningen ligger upp till fem sjättedelar av fastighetens värde? Nej, det vill ingen bank göra. Och det finns väl icke heller någon bank i detta land, som vill åtaga sig att låta lånet stå under 34—37 å utan att kunna ändras. Beträffande egnahemslånen har låntagaren skriftligt på, att den ränta, som vid tiden för lånets beviljande gäller, icke får ändras under den tid, som lånet löper. Det är denna bestämmelse, som fört med sig beträffande dessa 3.6 % lån från 1914—1920, att staten i den stora utsträckning, som skett, har måst satsa ytterligare medel för att icke bryta den princip, som var grundläggande vid egnahemslånerörelsens införande, nämligen att icke upplåna mer, än att medlen kunde för-räntas av de belopp, som flöto in från låntagarna. Det har gjort, att vi, såsom jag sade, kommit att få satsa över 31 miljoner kronor under dessa år.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Till sist skall jag med några ord beröra en annan motion. Jag antar visserligen, att motionären senare kommer upp i debatten, och då kan det möjligen vara olämpligt att så här i förväg bemöta den. Det är en motion, som egentligen till lika stor del faller under statsutskottets behandling som under jordbruksutskottets. Det är herr Lundqvists motion jag åsyftar. Den rör sig huvudsakligen, kan man säga, om bostadsföreningar och bostadskreditkassor samt svårigheterna att från dem kunna erhålla lån på samma billiga villkor som från egnahemslånefonden. I vad motionen berör dessa kassor hava vi inom jordbruksutskottet icke ansett oss kunna upptaga den till någon närmare granskning. I vad den gäller egnahemslånefonden däremot ber jag få hänvisa till utskottets motivering. Både utskottsmajoriteten och reservanterna äro för övrigt eniga på den punkten, att skulle man nu gå tillbaka och utsträcka rätten till bostadslån från egnahemslånefonden att gälla även för städer och stadsliknande samhällen, så skulle detta komma att kräva, att man finge höja maximigränsen för dessa egnahemslån dels på grund av de högre tomtvärdena i dessa samhällen och dels på grund av att man där måste bygga större hus. I fall man gjorde detta, skulle det givetvis bliva mycket betungande för statsverket, och av detta skäl har utskottet måst avstyrka motionen, ehuru jag måste ge motionären rätt, när han säger, att det nu på grund av gällande bestämmelser uppstår stor bebyggelse i de till de stadsplanlagda samhällena gränsande områdena, och att det kanske vore önskvärt för allmänheten, att man kunde utnyttja egnahemslånefonden även för av motionären avsedda lån. Men vi ha icke kunnat gå med på motionen på den grund, att vi anse, att egnahemslånerörelsen vid ett bifall till motionen skulle svälla ut alltför mycket.

Herr talman! Jag har med dessa ord sökt klarlägga min syn på denna sak. Jag gjorde i utskottet ett sista försök att få till stånd ett enhälligt utskottsutlåtande. Jag öppnade göra detta redan på avdelningen, men där gavs icke något tillfälle därtill, ty märkligt nog var avdelningen enhällig i sitt beslut. Mitt kompromissförslag innebar, att man beträffande denna fond liksom andra skulle fastslå en ränta över hela linjen på 4 %, och att den räntan skulle vara bestående, samt att staten skulle vara beredd att taga de kostnader, som med anledning därav eventuellt skulle uppstå, med hänsyn tagen till att detta vore en stor social fråga. Nu är jag rädd för att, om man i dag skulle gå ned till 3.6 %, ingen vet vad som i framtiden kan komma att hända. Om några år hava vi kanske en liknande kris som 1914, då vi fingo lov att höja räntan för kommande låntagare, och så skulle vi få samma virrvarr som nu. d. v. s. lån löpande med olika räntesatser alltefter de tidsperioder, under vilka de löpa. Det synes mig önskvärt, att man kunde godtaga Kungl. Maj:ts förslag och icke behöva rubba på det. Ty vad som åstadkommit agitationen mot de nuvarande räntesatserna liksom mot de av Kungl. Maj:t föreslagna är ju den omständigheten, att de låntagare, som lyckats få sina lån före år 1920, fortfarande icke betala mer än 3.6 % ränta. Och dessa räntesatser kan man icke ändra på. Man kan icke heller ändra villkoren för dem, som nu betala mer än vad Kungl. Maj:t föreslagit, därest de vilja fortsätta inbetalningarna. Visserligen står det, att övergången till de nya bestämmelserna för äldre låntagare är frivillig, men det är självklart, att om man sätter ned räntan, så komma alla dessa låntagare att anmäla sig villiga övergå till de nya bestämmelserna för att komma i åtnjutande av räntesänkningen. Men man kan icke förmå dem att betala högre ränta eller tvinga dem till andra ändringar i det avtal, som tidigare träffats mellan staten och låntagarna.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden längre; jag antar, att debatten i ärendet kommer att bli lång. Detta är ju en fråga, där sakkunskapen är stor särskilt i denna kammare. Men eftersom det även kommit ett litet poli-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
tiskt inslag i frågan, kan den kanske vara värd en mäsas. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Uddenberg*.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Det gäller ju nu att definitivt eller åtminstone för en lång tid framåt bestämma egnahemslåneräntans storlek. Reservanterna ha ansett, att vi borde sätta denna ränta något lägre, än vad som föreslås av Kungl. Maj:t och i det föreliggande utskottsbetänkandet.

Räntan å egnahemslån har ju vid upprepade tillfällen varit föremål för ändringar av statsmakterna, och jag tror, att det skulle hälsas med allmän tillfredsställelse, om man nu kunde komma fram till enhetliga förhållanden på detta område. Det torde ju också vara tämligen klart, att det kan råda mycket delade meningar om räntesatsernas storlek. Så har det gjort tidigare, då dessa frågor behandlats i riksdagen, och så gör det ju allttjämt. Jag erinrar om, att 1931 års egnahemsutredning, som bl. a. sysslade med frågan om egnahemslåneräntornas storlek, i det avseendet icke var enhällig. Det rådde delade meningar bland de sakkunniga om, huru långt man lämpligen borde gå i fråga om räntenedsättning. Majoriteten bland de sakkunniga stannade emellertid för att föreslå en något längre gående räntenedsättning, än vad föreliggande utskottsbetänkande innefattar. Alla äro ju, såvitt jag kan finna, överens därom, att egnahemsrörelsen är av så stor allmänt samhällelig betydelse, att statsmakterna böra ikläda sig vissa uppoffringar för denna rörelsens främjande. Vad man har något delade meningar om är ju endast, huru stora dessa uppoffringar lämpligen bör vara, och på vad sätt samhällets hjälp skall ges för att komma vederbörande bäst till nytta.

Jag tror, att mycket starka skäl tala för att den hjälp, som man från samhällets sida ger i detta fall, i mycket betydande omfattning bör ges i den formen, att man beviljar vederbörande mycket låga räntor. Att hjälpbehovet är stort är det ju intet tvivel om. Jag tror, att det är på det sättet icke minst beträffande en del jordbruksegnahem — men även beträffande bostadsegnahem i mycket betydande omfattning — att vederbörande sitta alldeles särskilt trångt. Det är ju så, att en mycket stor del av dessa egnahemslån tillkommit under tiden efter 1920. Och det är så med de flesta av dessa låntagare, att de åsamkat sig skuldbördor, som icke stå i rimligt förhållande till respektive fastigheters nuvarande värde. På den tid, då vederbörande startade sitt egnahem, rådde helt andra priser i fråga om jord och byggnadsmaterial och en hel del annat. Detta har ju medfört, att när lånen, som ju kunna uppgå till fem sjättedelar av det uppskattade värdet av lägenheten i färdigt skick, så stå dessa egnahemsägare i den situationen, att deras skuld på fastigheten nu i många fall mycket väsentligt överstiger fastighetens taxerings- och saluvärde. Det torde icke råda några tvivel därom, att egnahemslåntagarna, när det gäller jordbrukslägenheter, tillhöra den grupp av jordbrukare, som har att dragas med de största skuldbördorna i jämförelse med fastigheternas reella värde. Jag tror alltså, att då det gäller dessa låntagare, bör man gå in för att ge dem all den lättnad man kan i detta fall. Den lättnad, som det är fråga om, är ju icke av den beskaffenhet, att man kan säga, att den har någon avgörande betydelse, därest vederbörande äro färdiga att gå ifrån sina ställen. Men däremot kan man säga, att det är en lättnad, som återkommer varje år. Den stärker dessa låntagares ekonomiska ställning i allmänhet och ger dem större möjlighet för framtiden att kunna betala sina räntor och amorteringar.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Beträffande de egnahemslån, som äro bostadslån, har man ju gjort gällande, att för dessa låntagare knappast skulle föreligga samma skäl för en räntenedsättning som beträffande jordbrukslån. Reservanternas förslag innebär ju, att egnahemslåneräntorna för bostadslägenheter skulle sänkas från enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag 4.5 % till 4 %. Jag tror emellertid, att man även om dessa låntagare kan göra det kategoriska uttalandet, att de i de flesta fall äro personer i mycket svag ekonomisk ställning. De utgöras i allmänhet av grovarbetare och vissa yrkesarbetare ute i landsbygden, vilka under nu rådande tider drabbats mycket hårt av arbetslöshet, och vilka nu i mycket stor omfattning ha att kämpa med de allra största svårigheter för att kunna behålla sina egnahem. De utgöras ju även av en kategori människor, om vilka man kan säga, att det är alldeles särskilt angeläget att från det allmännas sida understödja dem i deras strävan att skapa sig egna bostäder. Det torde icke råda delade meningar om, att det är ett mycket stort samhällsintresse, att människor i så stor utsträckning som möjligt skaffa sig egna hygieniska och lämpliga bostäder. Om man offerar pengar från det allmännas sida för detta ändamål, så tror jag, att man använder dessa pengar på ett mycket förnuftigt sätt. Om man vill göra en undersökning bland kommunerna ute i landet, skall man finna, att de människor, som nödgats låta sig varaktigt omhändertagas av fattigvården eller eljest blivit föremål för fattigvårdens hjälpåtgärder, i mycket ringa mån — endast i undantagsfall — utgöras av sådana, som innehaft egnahem eller bostadsfastigheter. Ett eget hem, oavsett om det är en bostads- eller en jordbrukslägenhet, skänker alltid en viss trygghet och skänker ju också vederbörande möjlighet att samla ett litet sparkapital, vilket han icke skulle göra, därest han icke hade denna tillgång. Genom förbättringar å fastigheten och genom de småamorteringar, som göras, skapar ju vederbörande så småningom en liten besparing, som kommer honom själv eller hans efterkommande till godo, och som han ingalunda haft möjlighet att göra, därest han icke haft den förmån, som det här gäller att främja, nämligen ett eget hem i form av bostads- eller jordbruksfastighet.

Jag har därför, herr talman, den bestämda uppfattningen, att det är väl använda uppoffringar från det allmännas sida, när man går så långt som möjligt i fråga om räntesänkning här och i fråga om att dels bereda människor möjligheter att behålla de egnahem, som de redan ha, och dels att stimulera människor att i största möjliga omfattning skaffa sig egnahem, icke minst då bostadsegnahem.

Jag anhåller därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade, av herr Gustafson i Kasenberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! När man lyssnar till de argument, som från reservanternas sida framföras till stöd för den långt gående räntenedsättningen, så finner man, att deras skäl väsentligen bygga på förhållandena under den nuvarande krisen. Man anser, att räntan bör sättas så lågt, för att det skall bli möjligt för egnahemslåntagarna att kämpa sig igenom denna kris, som vi nu befinna oss i. Den siste ärade talaren tillade ju därtill vissa mera allmänt sociala synpunkter beträffande betydelsen av att skaffa människor goda bostäder. Jag tror, att vi alla äro överens om, att samhället skall göra vad samhället kan för att förbättra de sociala förhållandena. Jag tror också, att vi äro eniga därom, att det gäller för staten att vidtaga åtgärder för att hjälpa egnahemslåntagarna genom kri-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

sen, men icke bara egnahemslåntagarna utan praktiskt taget hela den svenska befolkningen och i detta sammanhang icke bara de mindre jordbrukare, som äro egnahemslåntagare, utan också alla andra mindre jordbrukare.

Jag tror, att utskottets ärade ordförande ganska klart belyste, att den skillnad i räntesats, som det här gäller, icke kan vara av den betydelse för krisens bekämpande, som man från reservanternas sida vill göra gällande. Jag tror, att det måste understrykas, såsom skett i första kammaren och som ligger i sakens natur, att om man skall hjälpa dessa människor genom krisen, erfordras det å ena sidan sådana priser på jordbrukets produkter, att jordbruket som sådant kan bära sig. Och vi fullfölja ju politiska riktlinjer, som syfta till att åstadkomma detta. Å andra sidan är det också självklart, att icke ens en sådan positiv jordbrukspolitik kan leda till att rädda alla. Det är kanske nödvändigt att av rent sociala skäl tillgripa andra åtgärder. Men dessa åtgärder kunna icke göras på det sättet generella, att de drabba var och en lika, utan de måste mera anpassas efter behovet. Jag har den förhoppningen, att när den av Kungl. Maj:t igångsatta utredningen angående jordbrukets skuldbörda blivit slutförd, det skall vara möjligt för oss att komma till mera radikala och långt gående åtgärder i detta avseende.

Jag har alltså med dessa ord velat försöka att i någon mån visa, att frågan om egnahemslåneräntan icke är en kristidsfråga, ty det är icke enbart en kristidsfråga! Vi skola, såsom utskottets ärade ordförande förut sagt, icke glömma, att i och med det beslut, som nu fattas, bestämma vi egnahemsräntesatserna icke bara för i dag, i morgon och nästa år. Vi skola komma ihåg, att efter riksdagens beslut i dag, de lån, som från och med nästa budgetår utlämnas, komma att bliva bindande från statens sida i 35 års tid. Alltså vad staten nu här gör, det är, att staten binder sig kontraktsevenligt och rättsevenligt för att låna ut pengar under en tidrymd av 35 år till dessa räntesatser. Det ligger ju i sakens natur, att under en så lång tidrymd de största svängningar i ränteläget kunna uppstå. Det kan komma tider, då en räntesats på 3.6 procent kommer att betraktas som fullkomligt onormal och såsom en fullkomligt omotiverad subvention från statens sida till vissa delar av landets befolkning.

Det har från regeringens sida icke funnits någon anledning att ha någon annan mening än att man skall ge egnahemslåntagarna lägsta möjliga ränta, och då mena vi med lägsta möjliga ränta en sådan ränta, som kan betraktas såsom skälig under en längre tid och som dessutom kan betraktas såsom rimlig i dag, ty vi skola komma ihåg, att det lär väl icke vara möjligt att å annat håll i motsvarande fall få lägre räntor än de, som skulle uppkomma efter det att riksdagen bifallit regeringens förslag.

Med ett ord sagt: jag kommer fram till den slutsatsen, att vill man upprätthålla en sund egnahemsrörelse, och vill man driva en politik till krisens bekämpande, en politik, som har utsikter att lyckas, skall man såvitt möjligt försöka sätta alla människor i något så när samma kasus, så att man icke tager och lägger statens hjälpande hand tyngre i den ena gruppens vågskål än i den andras. Följaktligen menar jag, att vi skola försöka behandla egnahemslåntagarna med största möjliga välvilja men samtidigt hålla fast vid den synpunkten, att vi skola behandla dem så, att de icke för andra människor i landet framstå såsom otillbörligt gynnade. Jag tror, att regeringsförslaget i den här diskuterade frågan om räntesatserna på egnahemslånen med hänsyn till det statsfinansiella läget är möjligt att följa, och jag vill för den skull uppmana denna kammare att biträda utskottets förslag.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! När man läser Kungl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande i denna fråga, märker man, att alla äro

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

ense om egnahemsrörelsens stora sociala betydelse, och när man vet att ungefär 40,000 egnahem finnas i vårt land, så förstår man — det är ju en tiondel av samtliga brukningsdelar — att den måste ha en stor betydelse.

Nu nämnde herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att man icke skulle ordna egnahemslånerörelsen med hänsyn till de svårigheter som jordbrukarna ha att bemästra, men jag undrar, om icke riksdagen en gång förut varit inne på den vägen. År 1932 tog, såsom vi veta, riksdagen ståndpunkt till detta just med hänsyn till det svåra ekonomiska läge, som förelåg för egnahemslåntagare. Riksdagen stödde sig den gången på en utredning, som verkställdes av särskilda kommittterade. Dessa kommitterade hade kommit till det resultatet, att år 1930 egnahemslåntagarna hade stannat vid restantier — de voro alltså skyldiga för lån och amortering — uppgående till cirka 368,000 kronor och år 1931 resterade de för cirka 569,000 kronor. Man ansåg då, att det var skäl i att staten sänkte räntan. Om man fortsätter på den vägen och ser hur mycket som restantierna utgöra nu, finner man, att de icke förminskats utan i stället ökats, så att de år 1933 utgjorde icke mindre än 794,994 kronor. Dessutom hade egnahemslånenämnderna måst lämna uppskov med 152,000 kronor samt avskrivit sådana fordringar, som ansågos omöjliga att få ut, med cirka 120,000 kronor. Alltså var det under fjolåret en brist för egnahemslåntagarna i fråga om erläggandet av ränta och amortering på mer än 1,000,000 kronor, under det att, då riksdagen gick in för räntelättnad 1932, det var bara hälften så mycket restantier. Faktum är att läget för dessa egnahemslåntagare sedan 1932 icke förbättrats utan i stället försämrats. Visserligen ha de kanske haft litet fördel av de åtgärder, som riksdagen vidtagit i prishöjande syfte, men vi må betänka, att dessa egnahemslåntagare äro ändå små jordbrukare, och de prisstödjande åtgärderna inrikta sig egentligen på mjölkproduktionen och spannmålsodlingen. Egnahemslåntagarna ha i regel bara 2 å 3 kor och någon spannmål ha de ej att sälja. För dem kunna därför statsåtgärderna knappast ha medfört några nämnvärt ökade inkomster. De lägga mest an på uppfödning av kalvar och svin, och som vi veta ha priserna på dessa produkter icke stigit utan sjunkit undan för undan, så att läget faktiskt är mycket sämre för egnahemslåntagarna nu än år 1932. Då bestämde riksdagen, att räntan skulle utgöra 3.3 procent på amorteringsdelen och 3.7 procent på den stående delen. Nu går man i stället in för att höja räntan till 4 procent. Man vill höja i stället för att sänka. Jag för min del har ansett, att man bör ge en effektiv hjälp åt dessa egnahemslåntagare, och jag har därför föreslagit, att riksdagen skulle bestämma en räntesats av 2.5 procent. Jag har därvid gått ut ifrån att man borde följa samma praxis, som gällde år 1904, då egnahemslånerörelsen startades. Då fastställde man för dessa lån en räntesats, som var densamma, som inlåningsräntan i postsparbanken. Nu hörde jag utskottets ordförande betona, att det var icke detta, som vägledde riksdagen vid dess ställningstagande, utan det var de låga räntorna å utlandslånen. Men faktum är i alla fall, att man tog samma räntesats, som då gällde för postsparbankens inlåningsmedel, och jag tycker man här bör följa samma grundsats nu också. Nu är inlåningsräntan 2.5 procent, och det är ju inlånat till postsparbanken mellan 400 å 500 miljoner kronor. Dessa medel tycker jag kan man taga och lämna ut till egnahemslån.

Vi se ju, att riksdagen vidtager andra åtgärder för stöd åt dessa egnahemslåntagare, och jag är icke den, som underkänner dessa stödåtgärder, men jag anser, att det är icke den riktiga vägen att vidtaga sådana här direkta stödåtgärder med stödlån och dylikt. Det undergräver egentligen känslan hos egnahemslåntagarna för deras plikt att sköta sig. Det blir ju så att den, som sköter sig sämst och har den sämsta ekonomien, får mest uppmuntran, under

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

det att den, som strävar och gör sitt bästa, får ingen uppmuntran. Sätter man däremot räntan så lågt, att det blir möjligt för alla att klara sig, så blir det mycket bättre.

Jag har gjort en uträkning, att om räntan sänkes till 2.5 procent, så gör det en minskning i inkomsten från egnahemslånefonden på ungefär 3 miljoner kronor. Med de avskrivningar och uppskov, som måste beviljas, är man uppe i en miljon och sedan lämnar staten stödlån, som säkert gå till 2 miljoner kronor. Det tager således jämnt ut vartannat. Jag tror därför, att det vore lyckligast, om riksdagen ginge in för en synnerligen låg ränta, som skulle uppmuntra dessa egnahemslåntagare att med alla krafter försöka bemästra de svårigheter, som nu finnas, men då jag ser, att ingen i utskottet försökt förfäktat denna sak, skall jag heller icke yrka bifall till motionen i denna punkt.

Däremot kan jag icke avstå från det sista yrkandet i min motion, nämligen angående anstånd med betalning för den stående delen i ytterligare fem år efter det amorteringsdelen är slutamorterad.

Utskottets ordförande gjorde gällande, att det icke alls kommer att bli någon svårighet för egnahemslåntagarna att få lånet omplacerat i en vanlig bank, då amorteringsdelen är slutbetalad, men han har därvid liksom utskottet i dess helhet gjort ett förbiseende. Det står i utskottets betänkande, att sedan amorteringsdelen eller *halva* egnahemslånet inbetalats etc. Det är ju fel, ty vi veta att i Kungl. Maj:ts proposition föreslås det, att denna stående del skall ökas till 60 procent. Vid såväl de lån, som lämnades enligt 1905 års grunder som de, som lämnades enligt 1919 års författning, har ju den stående delen utgjort 50 procent och amorteringsdelen 50 procent, men enligt Kungl. Maj:ts förslag är det ju meningen, att det skulle omändras, så att amorteringsdelen skulle bli 40 procent och den stående delen 60 procent.

Om det nu ändå vore så, att dessa 60 procent, som äro den stående delen, utgjorde 60 procent av egnahemmets taxeringsvärde, ger jag utskottets ordförande rätt i, att det möjligen icke skulle vara så stor svårighet få fastigheten belånad. Så förhåller sig dock icke saken. Jag känner ett fall från min hemsocken, där det togs ett egnahemslån år 1920 på 6,000 kronor. Då var fastighetens taxeringsvärde omkring 7,000 kronor. Nu däremot är fastighetens taxeringsvärde nedsatt till 4,300 kronor. Om denne låntagare nu betalar amorteringsdelen, återstår när den är betald 3,600 kronor, och fastighetens taxeringsvärde är 4,300 kronor. Jag undrar verkligen då om det icke kommer att bli svårighet att få dessa 3,600 kronor belånade i bank mot fastighetsinteckning. Utskottets ordförande gjorde själv gällande, att om det skulle gälla att få fastigheten belånad upp till fem sjättedelar av taxeringsvärdet, då skulle det inte vara lätt, men i detta fall bleve det just fem sjättedelar som måste belånas, och det blir utan tvivel en betydande svårighet.

Vore det emellertid så, att denna försämring med betalningen skulle gälla sådana lån som hädanefter skola tagas, då förstår jag, att det skulle gå att disponera detta på föreslaget sätt, men nu gäller det ju lån, som redan äro tagna. Det blir alltså en försämring beträffande de lån, som blivit beviljade egnahemslåntagarna. När de togo sina lån under givet löfte om anstånd, anser jag det synnerligen riskabelt att slopa denna rätt till anstånd med amortering. Jag vill därför vädja till kammaren att gå in för detta anstånd på fem år ytterligare.

Det är helt säkert så, att de flesta egnahemslåntagare, då de få detta anstånd, komma att amortera åtskilligt, så att det sedan går att placera lånen i bank, när de fem åren äro gångna.

Herr talman! På grund av vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till den andra punkten i motionen och hemställer således, att riksdagen lämnar

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
anstånd på fem år med avbetalningarna på den stående delen i likhet med vad som gällde förut.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag antar, att många av mina ärade kammarkamrater äro litet förvånade över att jag på detta sätt tar till orda i fråga om ett jordbruksutskottetsutlåtande.

Orsaken är emellertid den, som utskottets ärade ordförande redan nämnde, att i detta sammanhang ju också behandlats en motion av mig och herr Thorell, en motion, som emellertid ligger vid sidan av det här ärendet och som också tycks ligga litet vid sidan av jordbruksutskottets verksamhetsområde överbudet taget.

Då nu jordbruksutskottet gått ganska hårdhänt fram, må det tillåtas mig, herr talman, att säga ett par ord om denna motion, som icke på något sätt rör jordbrukets förhållanden och icke heller landsbygdens förhållanden i allmänhet. Vad som påpekats i den motionen gäller i stället vissa missförhållanden inom olika typer av samhällen. För närvarande, herr talman, ligger det ju till på det sättet, att om en person vill bygga ett eget hem, så kan han, för såvitt han slår sig ned inom den del av en kommun, där byggnadsstadgan icke tillämpas, få lån för bygget utav vederbörande hushållningssällskap, men om samma person i stället skulle vilja slå sig ned inom ett municipalsamhälle eller annan del av en landskommun, där man har stadsplan eller byggnadsplan, kan han icke få ett dylikt lån från hushållningssällskapet, och vad som är värre, han kan icke få något lån alls från allmänna medel för uppförande av denna byggnad. Så som de nuvarande bestämmelserna äro avfattade och så som de verka, så har alltså i realiteten det blivit så, att statsmakterna gynna och stimulera ett bostadsbyggande inom de icke ordnade delarna av landskommunerna, under det att däremot det allmänna motverkar egnahemsbyggen inom planlagda och ordnade delar av samma kommuner. Det förefaller mig, som om denna ordning icke kan sägas vara tillfredsställande. Det är svårt att förstå, att det skulle kunna ligga i det allmännas och statsmakternas intresse att för framtiden främja en sådan ordning. Vad det betyder för den enskilde egnahemsbyggaren att, på sätt som nu sker i de ordnade samhällena, vara tvungen att på nåd och onåd kasta sig i armarna på olika leverantörer för att överbudet taget få det lån, som är nödvändigt för honom för att kunna få sitt egnahem färdigt, det tror jag ligger i öppen dag för de allra flesta, och jag skulle, om det tarvades, kunna räkna upp det ena exemplet efter det andra på sådana fall, där vederbörande icke bara fått gå ifrån sitt hel- eller halvfärdiga egnahem utan samtidigt också berövats den lilla sparade slant, han till äventyrs hade, när han satte i gång med bygget. Jag antecknar också därför med en viss tacksamhet och tillfredsställelse jordbruksutskottets uttalande på denna punkt, där utskottet ju ansluter sig till den uppfattning åt vilken jag givit uttryck, nämligen att de nuvarande förhållandena icke äro tillfredsställande. De äro, för att tala med utskottet, icke tilltalande. Så mycket svårare har jag emellertid då att förstå utskottets inställning till motionen.

Och alldeles särskilt förvånad är jag över att bland utskottets avstyrkande ledamöter även finna en av mina ärade vänner på Stockholmsbanken, herr Andersson i Tungelsta. Jag trodde nämligen, att vi alla åtminstone inom Stockholms län med dess utomordentligt många samhällen runtom städerna skulle fått erfarenhet av nödvändigheten att det på detta område gjordes något. Nu erkänner alltså utskottet, att det är icke bra som det är, men utskottet avstyrker icke desto mindre motionen, trots att denna icke går ut på något annat än en utredning, huruvida något kan göras och vad som skall göras för att åstadkomma en bättre tingens ordning.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Det förefaller mig, herr talman, nästan som om jordbruksutskottet skulle gripits av någon allt överskuggande fruktan för att det här skulle vara fråga om något synnerligen farligt attentat mot landsbygden och dess folk och att det därför gällde att synnerligen effektivt och snabbt stoppa upp det försöket. Så farligt tror jag nu för min del, herr talman, icke att det är. Jag hör sannerligen icke till dem, som söka komma landsbygdens folk till livs, och jag vill icke eller göra det i denna fråga, men däremot skulle jag mycket gärna vilja, såsom också herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nyss sade, att staten förföre litet grand rättvist emot olika medborgargrupper. Jag har mycket svårt att finna, att det är med rättvisa och billighet överensstämmande, att på det sätt som för närvarande sker behandla de stora grupper av industriarbetare och annat småfolk från städerna, som utanför städernas hank och stör inom där befintliga samhällen vilja skaffa sig ett eget hem. Jag kan icke dela den uppfattning, åt vilken utskottets ordförande gav uttryck, nämligen att utskottet var litet rädd för att egnahemsrörelsen skulle få för stor omfattning och alltför mycket svälla ut. Jag tror, att egnahemsrörelsen är av sådan art och av sådan nytta och välsignelse för samhället, att det icke finns någon anledning från statsmakternas sida att söka hämma dess utveckling.

Rättvisan kräver, såvitt jag förstår, att även dessa medborgargrupper, som jag här nu talat om, kunna komma att få del av de billiga byggnadslån, som komma andra medborgargrupper till godo. Men rättvisan kan naturligtvis vinnas på många olika vägar. Det förefaller mig, herr talman, som om man inom utskottet alldeles förbisett detta. Antingen kan man naturligtvis gå den väg, som utskottet här närmast tänkt på, den nämligen att låta hushållningssällskapen få sin låneverksamhet vidgad till vad den var en gång tidigare, så att den omfattade icke bara den rena landsbygden utan också där liggande samhällen. Det är den ena vägen. Då skola naturligtvis också dessa anslagsbe-
lopp ökas. En annan väg är emellertid, att man ändrar statens bostadskreditkassas och de olika bostadskreditföreningarnas verksamhet därhän, att även dessa kunna lämna hjälp till *uppförande* av byggnader. För närvarande är det ju så, att man från dessa kassor icke kan få något som helst lån, förrän hela byggnaden står färdig. Helt naturligt kan det också tänkas andra vägar för att komma fram till samma mål. Att utan någon närmare utredning exakt angiva, vad som skall göras anser jag för min del omöjligt. Därför är det som jag begärt en utredning; och därför anser jag också en utredning på detta område påkallad. Att, såsom utskottet gör, erkänna, att det icke är bra som det är men ändå motsätta sig, att man gör ett försök för att rätta till vad som brister, synes mig vittna om ingenting annat än uppenbar brist på god vilja, och jag hoppas för min del — även om hoppet är ganska svagt inför ett enhälligt utskott — att andra kammaren dock icke skall vilja slå in på den negativa väg, som jordbruksutskottet här rekommenderar. De skäl, som utskottet har anfört, kunna i varje fall icke på något sätt grunda det slut till vilket jordbruksutskottet kommit i denna punkt, och de av de ärade kamraterna i kammaren, som lyssnade till utskottsordföranden nyss, torde kunna intyga, att icke heller han anförde några sakliga skäl för ett avslag å motionen i fråga. Detta gör, herr talman, att jag dristar mig att på denna punkt yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen i fråga, nr 342.

Herr *Thorell* instämde häruti.

Herr **Osberg**: Herr talman! När jordbruksutskottets ärade ordförande hade sitt anförande i denna fråga, så sade han bland annat, att då vi besluta i dag, skola vi besluta så, att det kan äga bestånd. Ja, det är väl uppfattningen hos

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

lite var här i kammaren, att vad vi göra skall äga bestånd, men då bör man sträva efter att fatta ett beslut som kan ha utsikt till fortbestånd. Vi ha ju dock vid åtskilliga tillfällen ändrat dessa räntesatser å egnahemslånen, och då är det väl icke värre, än att man skulle kunna ändra dem i en framtid, om så skulle visa sig vara behöfligt.

Själva huvudargumentet, när det gäller denna räntesats, är nog det, att man påstår, att staten icke själv kan låna till den räntesats, som man här skall tillerkänna egnahemslånetagarna, och att staten på detta sätt skulle behöva göra en förlust. Ja, den frågan kan man tvista om. Jag tror för min del, att om staten skulle vilja lägga upp ett obligationslån just nu, skulle staten icke behöva betala mer än 3.5 procent. Jag tror, att det är rätt mycket kapital i landet, som skulle investeras i ett sådant lån för säkerhetens skull. I stort sett kan man väl säga, att när staten lägger upp ett obligationslån, så garanterar staten bättre ränta, än som är nödvändigt. Det är många, som utnyttja detta förhållande. De stora donations- och pensionsfonder, som vi ha i landet, vilja t. ex. gärna vara framme och tillskansa sig dessa obligationer i stor utsträckning, många gånger till förfång för de många småspararna, som icke ha samma möjligheter att kunna passa på tillfällena som dessa större sammanslutningar.

Den klass människor, som vi nu här närmast ägna oss åt, dessa egnahemslånetagare ha dock satsat en liten skärv själva, i vanliga fall så mycket de kunnat åstadkomma för att skaffa sig ett eget hem — det må nu vara ett jordbruksegnahem eller ett bostadsegnahem. Men detta tyder väl ändå på, att de ha en viss inställning, den inställningen nämligen att göra något, som kan vara samhällsgagnande. Tråkigt nog ha vi en hel del människor, som icke alls tänka för sig själva utan som låta andra ha till uppgift att tänka för sig. Under sådana förhållanden är det helt naturligt, att vi skola ta tillfället i akt och hjälpa dessa människor, som ha den inställningen, att de vilja åstadkomma något själva med tillhjälp av statsmakterna. Om vi tänka på den stora vandalism, som försiggår i städerna och framför allt i vår huvudstad, kunna vi undra, om det är så farligt att ge en liten skärv åt dessa, som måhända äro de sämst lottade i samhället, för att de skola kunna reda sig. Om vi gå till grunden, så är det väl ändå så, att det som håller uppe och det som bygger upp samhället, är varje nyttigt dagsverke, som utföres. Då man ser, hur dessa stora, förnäma samhällen kunna handskas med medlen, kan man göra sig frågan: varifrån kommer allt detta? Jo, dessa, som utföra gagneligt arbete, äro de, vilka bygga upp och hjälpa till, så att det kan bli överflöd på många håll.

Det är ju helt naturligt, att man måste ta hänsyn till statsfinanserna; det kan man icke se bort ifrån. Men jag tycker ändå, att det förslag, som här satts i fråga, nämligen att sänka räntan till 3.6 procent, icke är så våldsamt. Vi ha ju i detta land haft en ovanligt hög räntesats, jämfört med de stora kulturländerna. Den har gått ner betydligt även här. Men om jag skulle vilja gå till en affärsbank för närvarande och sätta in några kronor, kan jag inte påräkna att få mer än 2 procent ränta på mina pengar. I sparbankerna kan man ju få något mer. Under sådana förhållanden menar jag, att det icke är någon revolutionerande affär att gå ned till en räntesats av 3.6 procent. Det har varit praxis i många länder att hålla ränteläget nere, och jag tror att det har sin stora betydelse icke minst för industriens del, att man icke strävar efter att hålla räntesatserna alltför höga.

Herr statsrådet sade i sitt anförande, att de förhållanden, som man härvidlag bygger på, är den rådande krisen. Ja, herr statsråd, den omständigheten tycker jag är alldeles tillräcklig att lägga till grund för den betraktelse, som

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

vi nu hålla på med. Det är denna kris, som bragt dessa människor i misär, en misär, som man nu försöker hjälpa dem ur.

Jag hoppas verkligen, att denna fråga utmynnar i att reservanterna vinna. Nu hörde jag nyss, att första kammaren fattat beslut i enlighet med utskottets förslag, men det kan ju hända, att, om det i denna kammare blir en stor majoritet för reservationen, en del av första kammarens ledamöter kunna komma på bättre tankar, innan vi få sammanjämkning eller gemensam votering.

Vidare säger herr statsrådet, att skall man hjälpa här, måste man se till, att det blir sådana priser, som kunna ge egnahemslånetagarna en skälig utkomst, d. v. s. det måste bli sådana priser för dem, som äro egnahemslånetagare, att de kunna reda sig. Ja, det är ju alldeles naturligt, att vi måste sträva efter detta; och vore det så lyckligt, att vi kunde komma upp i ett sådant prisläge, så är det väl, såsom jag sade i början av mitt anförande, icke värre, än att vi få ändra på detta ännu en gång och låta dem betala en högre procent på sina lån. Men, mina herrar, vi få komma ihåg, att det är många, som icke kunna komma i åtnjutande av fördelarna av bättre livsmedelspriser, de nämligen, som ha bostadsegnahem. Men hur man än vänder på detta problem, så är det dock egnahemsjordbrukare, som ha det värst. De medelstora, och större jordbruken ha icke tillkommit under samma former som ett egnahemsjordbruk. Ågarna av de medelstora och större jordbruken ha vanligen haft mera kapital att investera i sina egendomar. Dessa egnahemslånetagare måste vi absolut sätta i en särklass, då vi kunna beteckna dem såsom de sämst lottade i detta land. De fylla därför en icke mindre viktig uppgift än andra jordbrukare.

Jag skall icke säga mera om denna sak, men jag hoppas på det livligaste, att de, som här ömma för dem, som ha det svårt och som man egentligen bör ömma för, icke skola vägra ge dem denna lilla skärv i form av en ränteminskning på deras kapitalskuld. Jag anser det vara en gård av rättfärdighet att göra vad vi kunna i det avseendet. Det kommer icke att rucka på gamla Sveriges ekonomiska läge i nämnvärd grad att använda pengarna på sätt, som här föreslås.

Mina herrar! Jag får lov att säga, att de pengarna äro väl använda pengar.

Herr förste vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag skall be att få ansluta mig till den motion, som herr Lundqvist väckt, och även instämma i hans yrkande. Det är nämligen så, att i det samhälle där jag är bosatt, ha vi en hel del industriarbetare, som äro mycket intresserade av att bygga ett eget hem, men som på grund av de bestämmelser angående egnahemslån, som gälla beträffande municipalsamhällen äro utestängda från möjligheten därtill. Jag skulle därför gärna se, att det bleve en utredning angående möjligheten för i dylika samhällen bosatta att kunna erhålla egnahemslån.

När det sedan gäller själva huvudfrågan, ber jag att på det livligaste få ansluta mig till reservanterna. Jag har nämligen en ganska rik erfarenhet från den karga Göingebygden i norra Skåne, där dessa egnahemslånetagare ha det ganska trångt. Allt som kan bidra till att lindra dessa egnahemslånetagares förhållanden gör därför staten väl i att göra. Jag vill betona, att det är en nationell fråga av ganska stor räckvidd, att man skapar möjlighet för egnahemslånetagarna att kunna reda sig i dessa svåra tider och förhållanden. Jag skall icke vidare uppehålla mig vid detta, då så mycket förut är sagt i saken, och jag ber som sagt att få ansluta mig till reservanternas yrkande.

Det är emellertid ännu ett tredje intresse, som jag i detta sammanhang vill beröra, och detta närmast för att jag skall slippa interpellera herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. När jag nu ser honom här närva-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
rande, ber jag att få hemställa till honom, att han i en fråga, vilken väckts av Lunds stiftsnämnd i en skrivelse till Kungl. Maj:t, måtte vidtaga sådana åtgärder, att de, som erhållit eller komma att erhålla lån ur den stora och förmögna kyrkofonden, få sina låneräntor nedsatta. De arrendatorer på ecklesiastika boställen, som låna ur kyrkofonden ha för närvarande enligt författningen att betala en ränta på 5 procent. Av dessa arrendatorer är det många, som på grund av tvingande skäl och omständigheter måste betala denna i jämförelse med räntorna i såväl sparbankerna som affärsbankerna höga ränta. Jag vet ju, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet är intresserad av att få denna räntefråga ordnad, och att det närmast var på grund av att skrivelsen från Lunds stiftsnämnd är på remiss, som densamma icke framlagts i en kungl. proposition. Jag ber dock att till herr statsrådet få hemställa, att om möjligt en proposition framlägges för denna riksdag, så att dessa arrendatorer få den hjälp, som de så väl behöva.

Herr Herou: Herr talman! Det bestående intrycket av denna och tidigare debatter i fråga om egnahemslåneverksamheten är, att denna låneverksamhets allra största fel ligger däri, att man icke ser såsom det grundläggande momentet att skapa en jordreglering, varigenom man på billiga villkor kan anskaffa jord för egnahemsändamål åt låntagarna.

Det är ju så, att genom denna låneverksamhet tillföres marknaden nya jordspekulanter. Och tillförandet av nya grupper av jordspekulanter kommer just, när man icke förhindrar detta genom särskilda åtgärder, att leda till, att de, som vilja avstycka och sälja vissa markområden, komma att till stor del inkassera just de hjälpåtgärder, som riksdagen genom denna verksamhet går in för; de få i många fall bättre betalt för jorden än de annars skulle kunnat erhålla. Vi ha här tidigare anfört exempel på, hurusom den jord, som har utbjudits till egnahemslånetagare — avverkad skogsmark full med stubbar — har gått upp i ett pris av 1,000 kronor per tunnland. Under sådana förhållanden blir det ju mer eller mindre illusoriskt med åtgärder till hjälp åt egnahemslånetagarna.

Jag måste också säga, att det ligger mycken sanning i detta yttrande i den kungl. propositionen, nämligen att den låga ränta exempelvis kommer att höja priset på egnahemslägenheter och för övrigt all jord, som kan komma i fråga för hithörande ändamål. Men det är också riktigt, att en sänkning av räntorna icke, som det sagts här tidigare, kan komma att diskonteras för de lån som redan ha beviljats. Så mycket är emellertid klart, att detta uttalande och verkligheten understryka med oerhörd kraft riktigheten av de krav, som vi ställt vid årets riksdag och tidigare om expropriationslagstiftningens nödvändighet för genomförandet av en jordreglering, som gör det möjligt att anskaffa åt egnahemslånetagare och andra välbelägen och billig jord.

När emellertid den sänkning av räntesatserna, som här ifrågasatts i motionen och som även föreslås i reservationen, är av stor betydelse för den grupp av människor, det här gäller, en betydelse, som icke kan bagatelliseras på det sätt, som den ärade ordföranden i utskottet gjorde, och då vi äro medvetna om, att detta har en oerhörd stor betydelse för denna grupp av fattiga egnahemslånetagare, då måste vi utifrån våra utgångspunkter — med understrykande av kravet på nödvändigheten av en expropriationslagstiftning, som i fortsättningen hindrar enskilda jordägare och markförsäljare att kunna diskontera riksdagens välvilja — gå med på den räntesänkning, som här är ifrågasatt. Utifrån dessa utgångspunkter måste vi även underkänna de statsfinansiella synpunkter, som väl ändå till nittio procent ha varit avgörande för att sådana

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

personer, som tidigare gått in för billiga räntor, nu dela sig i två grupper, varav den ena gruppen går in för den högre räntesatsen.

Det är också bra, att det av ordföranden i jordbruksutskottet och av jordbruksministern sagts ifrån, att när det gäller denna grupp av människor, måste man i fråga om skuldsättningen vidtaga längre gående åtgärder, åtgärder, som syfta till en avskrivning av skuldbördan. Således får man här äntligen ett erkännande åt de synpunkter, som vi för många år sedan ställde i förgrunden, när det gällde jordbrukets skuldsättning. Det är bra således, att man från det hållet vågar gå in för något sådant, men än så länge är detta bara löften och ingen verklighet, och då bör man medverka till att i dag ge den verkliga lättnad, som en lägre ränta dock kommer att medföra.

Jag har således stora sympatier för yrkandet i motionen nr 310 i denna kammar. När det förslaget faller, kommer vår grupp att stödja den vid punkt 1) fogade reservationen.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Utskottets ärade ordförande förklarade i sitt anförande, att han bedömt den föreliggande frågan ur sakliga och praktiska synpunkter och icke ur några andra. Jag är den förste att tillfullo inse, att utskottets ordförande så har gjort; jag tvivlar icke ett ögonblick därpå. Men jag vill också göra gällande, att jag för min del har gjort detsamma, ehuru jag kommit till en något annorlunda slutsats än utskottets ordförande gjort.

Det har här under den förda debatten ifrån några talares sida — bl. a. från utskottsordförandens — gjorts gällande, att den ytterligare sänkning av låneräntan, som reservanternas förslag innebär, icke skulle vara av någon större betydelse för egnahemslåntagarnas del. Utskottets ordförande erinrade sålunda om, att den ytterligare sänkning, som reservanternas förslag innebär, stannar vid en summa av 4 kronor per tusen för jordbrukslån och 5 kronor per tusen för bostadslån utöver vad i Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag innefattas. Ja, även om så är fallet, kan jag icke riktigt förstå det logiska sammanhanget i ett dylikt resonemang, ty man kunde ju självfallet med samma utgångspunkt säga, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag icke innebär sänkning med mer än 5 kronor per tusen och att denna sänkning är oväsentlig och obetydlig, men det vill jag nu icke göra, herr talman, utan jag säger, att den sänkning, som från regeringshåll föreslås och som utskottsmajoriteten tillstyrker, är särdeles välbehövlig och den är tvivelsutan av viss betydelse. Men om man till denna sänkning lägger ytterligare det belopp, d. v. s. ungefär närmast så mycket till, som reservanterna föreslå, måste det väl ändå vara fullständigt ostridigt, att reservanternas förslag utgör en väsentligt större lättnad för dessa egnahemslåntagare än vad utskottsmajoritetens förslag innebär.

Jag har för min del under min verksamhet i ackords- och stödlånenämnden i Jönköpings län fått mycket sorgliga erfarenheter om egnahemslåntagarnas ekonomiska ställning. Granskar man antalet ansökningar om stödlån, finner man, att egnahemslåntagarnas ansökningar i förhållande till totala antalet ansökningar utgöra en mycket stor del. Man finner också, att antalet ansökningar från egnahemslåntagare är mycket stort i förhållande till hela antalet egnahemslåntagare inom länet. Men granskar man deras deklaration närmare, finner man, att de i regel — jag vill inte säga undantagslöst men i regel — ha förutom den intecknade skulden, som ofta når upp till taxeringsvärdets fulla belopp och till och med däröver, en hel rad varuskulder, växlar och diverse andra löpande skulder. Jag har fått det bestämda intrycket, att tyvärr utgöra nog egnahemslåntagarna ett ekonomiskt bottenskikt bland bondebefolkningen, och under sådana förhållanden kan jag inte finna annat än att

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

statsmakterna måste vidtaga rätt långt gående lättnader i lånevillkoren för dessa stackars människor.

Det har anförts från herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet sida, att det beslut, som riksdagen i dag går att fatta, kommer att vara gällande för lång tid framåt och kommer att gälla för de egnahemslån, som lämnas ut under den närmaste framtiden. Herr statsrådet undrade, om det inte kunde finnas andra medborgargrupper inom bondeklassen, som låna pengar på annat sätt och som kunde tycka, att egnahemslåntagarna bleve otillbörligt gynnade i förhållande till övriga grupper. Jag tror näppeligen så är fallet. Jag har en bestämd känsla av, att man bland bondeklassen icke kommer att anse egnahemslåntagarna otillbörligt gynnade, om kammaren skulle bifalla reservanternas förslag.

Jag tror det är synnerligen viktigt, herr talman, att man vid bedömandet av dessa frågor utgår ifrån, att då staten lämnar sin medverkan till egnahemsbildning och bildandet av nya jordbruk, bör det ske under sådana former, att vederbörande, åtminstone till synes, ha chanser att kunna ekonomiskt klara sig. Jag är fullt på det klara med att den räntelättnad, som föreslås från reservanternas sida, utgör, såvitt jag kan bedöma saken, ett minimum av vad statsmakterna här böra gå in för.

Självfallet kommer detta att medföra ekonomiska konsekvenser för statsmakternas del. Det medför visserligen inte någon som helst rubbning av innevarande års budget, men tydligt är, att staten under kommande år blir nödsakad att ställa ett större belopp till egnahemslånefondens förfogande, för att denna skall kunna fortsätta sin verksamhet, emedan egnahemslånefondens inkomster givetvis komma att minska i motsvarande mån, som räntan sänkes. Detta kan emellertid inte hjälpas. Jag är fullt beredd att taga denna konsekvens, och jag tror det är nödvändigt att från det allmännas sida så sker. Jag har den bestämda uppfattningen, att om andra kammaren skulle bifalla reservationen, kommer detta att hälsas med synnerligen stor glädje bland de tusentals egnahemslåntagarna i vårt land, ej blott bland dem, som ha jordbrukslån, utan även bland dem, som ha bostadslån.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Carlström: Herr talman! Det borde ju legat nära till hands för mig att sluta upp bland reservanterna i denna fråga, helst som jag vid ett par föregående tillfällen kämpat rätt tappert här i kammaren för att få ned den dåvarande räntan på egnahemslånen. Likväl har jag nu stannat på utskottets linje, ty jag har en känsla av att här är det nog en del psykologiska skäl, som spelar in, då det gäller reservanternas syn på frågan.

Det är uppenbart, som den siste ärade talaren sade, att det skulle hälsas med tillfredsställelse i landet, om andra kammaren nu, som jag förmodar blir förhållandet, när så många ansluta sig till reservationen, går in för en sänkning av räntan till 3.6 procent för jordbrukslån och 4 procent för bostadslån. Det är klart, att varje lättnad, som ges, kommer att mottagas med tillfredsställelse. Men å andra sidan är det uppenbart, att man här sammanblandar det krisläge, som uppstått under dessa år, med denna fråga på ett enligt min mening otillbörligt sätt. Reservanterna säga nämligen i reservationen, att »egnahemslåntagarna erhålla därmed betydande lättnader samt uppmuntras till ökade ansträngningar, varigenom flertalet av dem torde kunna övervinna de nu rådande svårigheterna och för framtiden behålla sina egnahem». Jag måste säga, att ett påstående som detta är knappast riktigt, ty, herr Andersson i Löbbo, inte kommer en sänkning av räntan från 4 till 3.6 procent att

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

kunna nämnvärt bidra till att flertalet av dem, som nu ha det svårt, kunna reda sig. Det kan litet var förstå. 20, 30 eller 40 kronor i ytterligare sänkning på den utgift man har för lånet har givetvis sin betydelse, men inte kan man säga, att dessa stackars människor härigenom kunna räddas, såsom herr Andersson i Löbbo sade, om de förut ha en svår ekonomisk ställning. Det är uppenbart, att skall en räddning kunna ske, måste något göras efter de vägar, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet var inne på, då han talade om att på annat sätt söka hjälpa de svårast ställda.

Herr Hansson i Rubbestad talade om den stora sociala betydelse, som egnahemslåneverksamheten har, och detta ha flera talare här i kammaren understrukit. Jag vill gärna erkänna detta, men jag erkänner icke, att det har varit en fråga av stor social betydelse att under åren 1918—1919 och framöver försätta allt fler egnahemslånetagare i en ställning, som de praktiskt taget icke kunna rida ut. Det hade varit bättre, om man från egnahemsnämndernas sida hade försökt att se saken, som den verkliga ligger till, och påpekat, vilka svårigheter som möta, när en egnahemslånetagare med två tomma händer sätter sig i skuld på, låt oss säga, 12-, 15- eller 18,000 kronor för fastigheten och kanske även sätter sig i skuld för lösöret. Att rekommendera en människa att gå in för något sådant under de tider, som varit närmast efter krigsåren, det är enligt min mening lättsinnigt handlat. Skall man kunna tänka sig att bevara Sveriges jordbruk och småbrukare och tänka sig att skaffa flera människor plats inom jordbruket, skall man inte tro, att det blott behövs goda betalningsvillkor och ränteförhållanden, som locka folk till jordbruket, utan man bör i första hand ha klart för sig, om vederbörande har utsikt att försörja sig på sitt egnahem. Om man skiljer på dessa saker, tror jag man kan säga, att en ränteskillnad på $\frac{4}{10}$ procent har reellt sett ingen betydelse för att hjälpa de svårast ställda.

För övrigt är det väl på det sättet, när man här talar om att man endast får två procent på sina pengar i en bank, att ingen vet, huru länge det nuvarande ränteläget kommer att bestå. Huru länge tro kammarens ledamöter att man kan hoppas, att räntesatserna hållas nere vid sin nuvarande nivå? Skola vi överhuvud taget komma i gång och skall världen komma i gång igen, är det klart, att räntesatserna framdeles måste stiga rätt väsentligt, och man får därför icke utgå ifrån det ränteläge, som vi ha för närvarande.

Nu har man här inte bara tänkt på dem, som ha jordbruksegnahemslån, utan man har även tänkt på dem, som ha bostadsegnahemslån, och det finner jag vara riktigt. Men om man jämför möjligheterna för dem, som ha bostadslån, t. ex. en arbetare, som har arbete, och hans möjlighet att förränta och amortera ett bostadsegnahem, med möjligheterna för en småbrukare, måste jag säga, att den förstnämnde är betydligt bättre ställd. Nu begära emellertid reservanterna, att räntesatsen för bostadslån skall sänkas *mera* än räntan för jordbrukslån, nämligen med $\frac{5}{10}$ procent i fråga om bostadslån och med $\frac{4}{10}$ procent i fråga om jordbrukslån.

Jag tror, att om vi kunna se kallt på denna sak, är det inte så mycket att här vinna. Det sades av herr Andersson i Löbbo, att han försökt att se frågan sakligt och inte ur politiska synpunkter, och jag vill tro herr Andersson på hans ord. Men man har ändå en känsla av att det är något som rör sig fram över till stundande val, och när man då träffar vederbörande, vill man tala om för dem, att det var ändå vi, som ville er allra mest väl, och det skola ni inte glömma. Jag har egentligen aldrig tagit så mycket hänsyn till sådana synpunkter, ty man lever kanske inte bara över *ett val* utan längre, och då kan man möta andra frågor, där man blir tvungen att följa samma linjer, och jag har aldrig tyckt det varit trevligt.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Jag tror jag kan försvara min ståndpunkt här, och jag tror, att kammaren kan göra det, om den följer utskottets hemställan. Egnahemsstyrelsen skulle väl i detta fall vara närmast till att kunna se på denna fråga sakligt och oförvillat, och jag är övertygad om att egnahemsstyrelsen, om det varit ur dess synpunkt riktigt, hade kommit fram med förslag om 3.6 procent ränta för jordbrukslån. Men man har tagit skäl där och försökt att se frågan ur både finansiell och jag tror även rättvisans synpunkt, då man kommit fram till det förslag som man gjort och vilket ju både departementschefen och utskottet ha följt.

Jag skall naturligtvis inte beklaga, om kammaren följer reservanternas förslag. Det är givet, att jag skulle önska, att man kunde göra mycket mera för jordbrukets folk i stort sett än att giva dem någon liten smula lindring i räntan. Men om man ser saken för framtiden, på längre sikt, är det bättre att ha ett jämnt tal som består. Man vet vad man har att hålla sig till för år framöver, och man har gått med på en skälig sänkning.

Herr Andersson i Löbbo sade beträffande utskottsordförandens resonemang om att $\frac{4}{10}$ procent icke hade så stor betydelse, att detta kunde föras tillbaka på även regeringens förslag och att den sänkning, som är föreslagen från regeringens sida, följaktligen kunde sägas inte ha så stor betydelse heller. Det är ju att föra samma resonemang som bonden, som lastade på gårdesgårdsstör och som, när inte hästen orkade dra, sade: Orkar du inte med den, så orkar du inte med den; och så lastade han av hela lasset. Man får försöka att betrakta saken efter de proportioner, som den har.

För min del ber jag, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Det har sagts så mycket i denna fråga, att det kunde vara onödigt att vidare yttra sig. Jag skall emellertid be att med några ord få poängtera en del synpunkter, som inte tidigare berörts. Innan jag gör detta vill jag dock med några ord bemöta den siste ärade talaren.

I ett fall blev jag ganska förvånad över hans inställning, nämligen då han uttryckte sitt beklagande över att egnahemslånerörelsen utvecklat sig så starkt på sista tiden. Om jag fattade honom rätt, skulle detta beklagande innebära, att han tycker det varit bättre, om det varit ett mindre antal egnahemslåntagare och — såvitt jag kan följa logiken i detta resonemang — ett större antal arbetslösa för staten att underhålla. Jag kan inte riktigt förstå detta resonemang. Jag måste säga, att även om det finns egnahemslåntagare, som sitta svårt, så ha de väl inte så svårt som de, vilka ingenting ha att lita till vare sig i ena eller andra fallet. Jag tror, att på den punkten är det inte att beklaga, att egnahemslånerörelsen utvecklat sig. Jag skulle vilja understryka, att det är just sättet för själva utvecklingen, som man kanske i någon mån bör syna i sömmarna. Det är detta, som gjort, att jag i samband med propositionen om sänkning av räntan å egnahemslån väckt en följdmotion.

Herr Carlström säger, att det rör sig framåt landstingsvalen, och vill insinuera, att motionärerna och reservanterna haft politiska spekulationer, i det att de önska kunna tala om för sina valmän, att de ha dock gjort det mesta. Den anmärkningen tar inte jag på något sätt åt mig, ty redan i 1931 års egnahemsutredning, som jag hade äran tillhöra, och även dessförinnan intog jag samma ställning som i den motion, som jag väckt och som nu behandlats av utskottet. För övrigt vill jag säga, att jag tillhör dem bland egnahemslåntagarna, som ha lån på de villkor, som gällde före 1919, och alltså kan jag inte ha någon rent personlig fördel av saken.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Enligt min mening borde villkoren helst vara lika för alla egnahemslåntagare, så att det inte psykologiskt verkade på det sättet, att den ena gruppen låntagare har fördelaktigare villkor än den andra. Jag måste säga, att med de många olika räntesatser, som vi haft den senaste tiden, vilket vi också tillåtit oss påpeka i vår motion, är det väl ändå ganska trassligt. Det tror jag man måste erkänna. Jag är gärna villig att medgiva, att såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets förslag ger en lösning på den saken och rensar upp bland de många olika slagen av räntesatser och därigenom förenklar själva systemet, så att det blir lättare för dem, som skola handha detsamma.

När man här talar om verkan av denna räntesänkning, huruvida den är den ena eller den andra, tycker jag, att man inte bör lägga upp frågan på det sättet. Jag anser för min del, att herr Andersson i Löbbo alldeles riktigt karakteriserade just det resonemanget, och jag skall därför inte uppehålla mig vid den sidan av saken.

I stället skall jag be, herr talman, att få säga några ord om den motion, som jag väckt i anslutning till detta ärende och vari hemställes, att egnahemsnämnderna skulle ha skyldighet att pröva skäligheten av inköpspriset. Härom säger utskottet, att denna skyldighet torde föreligga redan med nu gällande bestämmelser, men jag undrar, om detta är så riktigt. Såvitt jag vet har praxis utvecklats i den riktningen, att egnahemsnämnderna endast i den mån som de ha hand om jordförmedlingen befatta sig med denna prövning, som enligt utskottets mening undantagslöst åligger dem enligt nu gällande bestämmelser. Att de av mig påpekade förhållandena icke sakna grund, skall jag be att med några siffror få bevisa.

Jag har under mitt arbete i centralnämnden för ackords- och stödlåneärenden funnit en hel del exempel, som äro så drastiska, att jag tycker de böra påpekas i detta sammanhang. Jag skall endast anföra några stycken. Inom Kristianstads län är en låntagare, Rut Thulin, Attarp, som har egnahemslån på 10,000 kronor. Fastighetens taxeringsvärde är 6,000 kronor, alltså ligger egnahemslånet 4,000 kronor över taxeringsvärdet. En annan låntagare från samma län, Albert Svensson, har egnahemslån på 7,500 kronor. Taxeringsvärdet är där 5,400 kronor. Jag skall taga ett par andra exempel — från Älvsborgs län. En egnahemslåntagare där har ett lån på 7,200 kronor, medan taxeringsvärdet på fastigheten är 5,400 kronor. En annan från samma län har ett lån på 7,000 kronor, och taxeringsvärdet på fastigheten är 4,700 kronor. Jag skulle kunna anföra ännu flera siffror, och jag menar, att de peka i den riktningen, att man vid beviljande av lån bör ha uppmärksamheten riktad på vilket pris vederbörande gett för den ifrågavarande fastigheten. Ty även om man går in för att värdera ned fastigheten, så att den lånesumma, som beviljas, ligger på ett sådant plan, att ingen som helst risk för långivaren förefinnes, kommer låntagaren i ett sådant läge, att han givetvis icke kan klara sig. Det är detta, som jag ansett böra bringas under riksdagens prövning, så mycket hellre som man tidigare, när man talat om egnahemslåneräntans sänkning, hävdadt, att en sådan icke innebure någon reell hjälp åt låntagaren, då i och med att villkoren lättas, jordvärdet höjes och det blir säljaren och icke låntagaren, som inkasserar vinsten av sänkningen. Det är för att förhindra ett dylikt förhållande, som jag velat skärpa den skyldighet, som egnahemsnämnderna böra ha i detta sammanhang. Det är möjligt, att nuvarande författning täcker vad jag avser. Men praxis i egnahemsnämndernas verksamhet har i varje fall icke varit sådan.

Sedan skulle jag vilja tala något litet om resonemanget beträffande de större uppoffringar, som staten skulle göra genom en sänkning av egnahemslåne-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
 räntan. Ja, det är klart, att skall man gå in för att verksamheten skall drivas rent bankmässigt, kan man icke ansluta sig till vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag. Ty en ränta på $4\frac{1}{2}$ % är väl nödvändig, om staten icke skall behöva ge något tillskott. Den principen är emellertid bruten i och med Kungl. Maj:ts förslag, vilket utskottet tillstyrkt. Förfäktar man alltså icke principen, att man skall driva en rent bankmässig räntepolitik, är frågan den, hur mycket man skall offra. Om man sänker räntan så mycket, som reservanterna föreslagit, blir oppoffringen för staten cirka 300,000 kronor större än om man sänker den till den av Kungl. Maj:t föreslagna räntan. När jag ser, hur man reagerar inför detta, kan jag icke hjälpa, att tanken ilar hän till vad man i närvarande stund gör för att få fram möjligheter för våra arbetslösa. Man har ju ifrån regeringens sida under utgifter för kapitalökning tagit upp en summa på 3 miljoner kronor för beredande av jord åt arbetslösa. Jag har ingenting mot principen som sådan, men jag tror, att det vore riktigare, om vi hade bara *en* egnahemslånerörelse, och att denna dreves efter så sunda principer som möjligt.

Herr talman! Med hänsyn till de synpunkter, som jag här tillåtit mig framföra, tror jag det finns goda skäl för ett bifall till reservanternas förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Den siste ärade talaren anförde några exempel, vilka enligt mitt sätt att se utgöra en ypperlig illustration till omöjligheten att med tillämpning av en räntesänkning råda bot på kristidsförhållandena inom egnahemsrörelsen. Jag ber kammarens ledamöter observera, att enligt herr Svenssons första exempel egnahemslåntagaren hade 4,000 kronor mera i skuld än i tillgångar. Enligt regeringens förslag får denne egnahemslåntagare betala 160 kronor i ränta på ett kapital, som icke finns, och enligt herr Svenssons förslag — d. v. s. reservationens — 144 kronor i ränta på ett kapital, som icke finns. Det skiljer på 16 kronor. Är det någon, som tror, att man kan med en räntesänkning hjälpa egnahemslåntagare av denna beskaffenhet? Kammarens ledamöter inse nog, att i det nuvarande läget är det rimligare att rikta den uppmaningen till herr Svensson, att han som ledamot av jordbrukskreditutredningen försöker komma fram till förslag om rationella åtgärder till hjälp åt dem, som äro verkligt hårt drabbade av krisen, och att, när det gäller låneräntan, gå ut ifrån vad vi anse vara mera normala förhållanden.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet med anledning av ett yttrande av herr Osberg. Han antydde, att staten skulle kunna låna pengar till $3\frac{1}{2}$ % ränta, och att sålunda de räntesatser, varmed man kalkylerar under diskussionen i föreliggande fråga, skulle vara högre än skäligt är. Hans antagande motsäges emellertid av dagens köpkurs på svenska statens $3\frac{1}{2}$ % obligationer. Enligt gårdagens noteringar var kursen på dessa $94\frac{1}{2}$, köpare, och $94\frac{3}{4}$, säljare. Detta är en kurs, som icke pekar hän på att vi skulle ha nått det läget, att en upplåning kan göras till $3\frac{1}{2}$ %. Närmast pekar den på ett ränteläge av 3.8 %. Jag tror sålunda icke, att man i det hänseendet får vara så säker, som herr Osberg syntes vara. Ingen vet för övrigt, hur ränteläget kommer att gestalta sig, när staten närmast skall gå till en större upplåning.

Vidare antydde den ärade talaren på Bohusbanken — om jag uppfattade honom rätt — att staten i allmänhet betalade för hög ränta vid sin upplåning. Det skymtade fram, att det vid skilda tillfällen skulle gått att få ut obligationslånen till förmånligare kurser än som skett. Jag skall icke upptaga nå-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

gon diskussion med herr Osberg om den saken i detta sammanhang. Riksgäldsfullmäktiges förvaltning är föremål för granskning av riksdagen i en viss bestämd ordning. Bankoutskottet granskar fullmäktiges berättelse och läser fullmäktiges protokoll, och de erinringar, som till äventyrs kunna vara befogade i anledning av fullmäktiges länepolitik, böra göras i det sammanhanget. Då skall jag gärna diskutera saken med herr Osberg, om det behövs.

Så ville herr Osberg göra gällande, att det vid obligationsemissionerna i allmänhet gick så till, att de små kapitalägarna, de små spararna, undanträngdes av de stora, och att de tillgängliga obligationsposterna hamnade hos donationsfonder och större placerare. Vid obligationsemissioner utbudas lånen till teckning av allmänheten å teckningslistor, som finnas utlagda i samtliga bankkontor i Sverige. Hur små teckningsbelopp som helst mottagas, ända ned till obligationernas minsta valör, som är 100 kronor. Därest överteckning sker, går reduktionen så till väga, att alla små belopp lämnas obeskurta och reduktion sker på de större beloppen. Till yttermera visso har man, för att underlätta för de små kapitalägarna att placera sina medel i statsobligationer, träffat ett avtal med postsparbanken, vilket möjliggör för insättare i postsparbanken att när som helst få köpa obligationer från riksgäldskontoret till förmånligare kurs än marknadskursen. Sålunda oberoende av emissionen ställer riksgäldskontoret ett lager av obligationer till postsparbankens förfogande, avsedda för insättare i postsparbanken. Jag tror alltså icke, att man med fog kan göra gällande, att vid obligationsemissionerna de små spararna hindras eller förmenas att göra placeringar i statslån, därest de så önska.

I själva saken har jag, herr talman, ingenting annat att anföra, än att jag vid voteringen kommer att rösta för utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Anderson* i Råstock.

Herr *Ericson* i Boxholm: Herr talman! Då jag tillsammans med ett flertal andra ledamöter av kammaren motionerat om en enhetlig räntesats av 3.6 % på alla lån, som utlämnas ur egnahemslånefonden, ber jag att få yttra ett par ord, ehuru jag skulle kunna inskränka mig till att i huvudsak instämma med vad som förut anförts av herr *Andersson* i Tungelsta.

När vi framförde kravet på 3.6 % ränta å alla lån, oavsett om de utlämnas till jordbruk eller bostäder, stödde vi oss dels på den utredning, som tidigare verkstälts och som förut talats om, dels också på de yttranden, som i frågan avgivits av egnahemsnämnderna ute i länen, av vilka de flesta uttala sig för en enhetlig räntesats av 3.6 %, och vi hade för ögonen det beklagliga läge, som de flesta egnahemslåntagare befinna sig i för närvarande. Att i likhet med ordföranden i utskottet och flera andra göra gällande, att en räntesänkning av 20—30—40 kronor icke betyder någon nämnvärd lättnad för en låntagare, är väl ändå att ha en något felaktig syn på det hela. Vi behöva bara erinra oss, huru den hjälp, som lämnades förra året genom en provisorisk räntelättnad, mottagits ute i bygderna. Man mottog den med den allra största tillfredsställelse, även om den icke var så stor.

Vi få icke glömma, vilka kategorier det är, som låna för byggande av bostäder och anskaffande av jordbruk. Det är sådana, som icke äro i besittning av något nämnvärt kapital, alltså de fattigaste grupperna i landet. Om man exempelvis ser på dessa, som inneha bostadslägenheter vid industrisamhällena eller ute på rena landsbygden, där de icke ha arbete eller, om de ha sådant, bara korttidsarbete, på vilket de i bästa fall tjäna 800 å 900 kronor om året, och tänker sig, att de skola i ränta och amortering betala en summa av cirka 400—500 kronor om året, förstår man, hur tyngande de skuldbördor måste vara, som de ha sig pålagda.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Jag skall icke förneka riktigheten av det som här framförts av såväl representanten för riksgäldskontoret som herr statsrådet, men jag måste säga, att jag tror, att nu, när det talas så mycket om att man skall hjälpa och underlätta förhållandena för vederbörande, en av de bästa vägarna är just denna att lämna hjälp och uppmuntran till anskaffande av bostäder. Vi anslå åtskilliga summor för att förbättra bostadsbeståndet i landet. Ett faktum är ju, att om det är jämförelsevis låg ränta, kunna flera personer än eljest skaffa sig ett eget hem, och innehavet av ett eget hem — antingen det är jordbruk eller bostadslägenhet — innebär en moralisk och ekonomisk fostran för vederbörande. Den synpunkten, tror jag, att var och en, som ser på saken, icke bör bagatellisera.

Ehuru yrkandet i den reservation, som är avgiven, något avviker från yrkandet i vår motion, men det icke torde finnas någon som helst möjlighet att få fram en bestämmelse om en enhetlig räntesats för alla lån, är det ju klokast att gå med på reservationen. Nu har visserligen första kammaren fattat beslut i enlighet med utskottets förslag, men detta bör icke hindra andra kammaren att gå med på reservanternas förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Med herr Ericson i Boxholm förenade sig herr *Werner* i Hultsfred.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i ett kort anförande beröra några av de synpunkter, som nyss framfördes av herr Lundqvist i Rotebro. Jag skall alltså endast uppehålla mig vid frågan rörande *bostadslånen*, som han var inne på.

Jag beklagar, att den motion, som i det hänseendet väckts av herr Lundqvist i Rotebro, kommit till jordbruksutskottet. Det är naturligtvis icke rätt forum för behandling av en sådan motion. Jag är övertygad om att, om motionen kunnat skickas till något annat utskott och man fått behandla den vid ett annat tillfälle, man skulle kunnat ägna större uppmärksamhet åt den, än nu kan ske. Då det emellertid nu är enda möjligheten att yttra sig om denna sak, skall jag be att få säga några få ord.

Det frågsmål, som herr Lundqvist i Rotebro berörde, har ju vid upprepade tillfällen diskuterats här i riksdagen. Redan när frågan om bostadskreditkassan var uppe, väcktes det från det parti jag representerar motioner, som gingo delvis i den riktning herr Lundqvist i Rotebro var inne på. År 1931 var det också motioner i samma riktning, och då avgåvo de socialdemokratiska ledamöterna i det utskott, som behandlade frågan, reservation till förmån för motionerna.

Den sak, som beröres av herr Lundqvist i Rotebro, är alltjämt aktuell. Den gäller frågan angående svårigheten att åstadkomma kredit under byggnadstiden för uppförande av egnahem och småbostäder. Den gäller vidare den omständigheten, att byggnadskreditkassans villkor och bestämmelser i avseende å bostadslån äro synnerligen otillfredsställande. Från socialdemokratiskt håll gjorde vi tidigare så gott vi kunde för att åstadkomma vissa förändringar på detta område, men jag vill med beklagande konstatera, att från det håll herr Lundqvist i Rotebro representerar fingo vi vid det tillfället icke något stöd. Det fanns icke en enda från det parti, som herr Lundqvist i Rotebro tillhör, som ville vara med om att göra något i det avseendet. Inför detta och inför utsiktslösheten att vinna något resultat slutade vi upp med att motionera i saken.

Nu är jag synnerligen glad, att herr Lundqvist aktualiserat dessa frågsmål igen, och jag skulle vilja med utgångspunkt från detta säga till herr Lund-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

qvist i Rotebro och dem, som stå honom nära: låt oss hjälpas åt att göra något på detta område! För närvarande torde väl saken vara tämligen förkyld. Möjligheten att i dag åstadkomma något torde vara mycket liten. Men trots detta vill jag säga, att de saker, herr Lundqvist i Rotebro motionerat om, äro så aktuella och omfattas med ett sådant intresse på många håll, att det är glädjande, att saken nu kunnat komma fram i en motion. Jag ser däri en möjlighet till ett samarbete olika partier emellan på denna punkt.

Som en opinionsyttring, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till herr Lundqvists i Rotebro motion.

Vad beträffar frågan om egnahemslåneräntan, vill jag bara för min del deklarerera, att jag tänker rösta med reservanterna. Jag anser nämligen, att mycket goda — och framför allt psykologiska — skäl tala för reservationen.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till min gode vän herr Carlström. Han erinrade om att räntesänkningen även hänförde sig till bostadsegnahemslånen. Jag är för min del på det klara med att också i avseende å dessa lån en sänkning av räntan är väl motiverad. Det finns en massa egnahemslåntagare, som uppfört egna bostäder, vilka befinna sig i den tragiska situationen, att de på grund av den ekonomiska krisens svårigheter, på grund av arbetslöshet och andra omständigheter, ha ytterst svårt, för att icke säga omöjligt, att betala sina räntor och amorteringar. Jag förstår mycket väl, herr talman, att i sådana fall, som här varit under diskussion, d. v. s. sådana exceptionella fall, då skuldbördan oerhört överstiger summan av tillgångarna, vederbörande icke kunna räddas genom en ytterligare räntesänkning. Under dylika förhållanden är det oundvikligt, antingen att de göra ackord eller att staten under kommande tid på något rationellt sätt avskriver deras skulder.

Herr Carlström läste upp några rader ur den motivering, reservanterna anförde, och förmenade, att reservanternas antagande, att den ifrågasatta räntesänkningen skulle medföra en lättnad för egnahemslåntagarna och ge dem möjligheter att övervinna de rådande svårigheterna och att för framtiden behålla sina hem, knappast vore riktigt. Herr Carlström tyckte, att vi varit alltför optimistiskt inställda, då vi gjorde detta antagande. Men herr Carlström, om vi ha räknat fel och det skulle så illa vara, att det stora flertalet egnahemslåntagare icke skulle kunna klara sig, trots de räntelättnader, som vi vilja gå in för, borde herr Carlström, om han vill göra anspråk på att vara logisk, gå in för en ännu lägre räntesats. Herr Carlström var ju också en gång i världen en synnerligen skicklig talesman för låga räntor, beträffande egnahemslånen. Den tiden ligger dock några år tillbaka. Han erinrade emellertid därom i dag i sin replik till mig, då han drog fram den där gamla typiska småländska historien om bonden, som lassade gårdsgårdsstörar på en kärra under resonemanget tål du det, så tål du det, tills hästen icke orkade längre. Då lassade bonden av alltsammans igen under motiveringen tål du icke den, så tål du heller icke den. Herr Carlström menade nu, att vi varit benägna att i ganska stor utsträckning lassa av bördan från egnahemslåntagarnas lass, så att det icke fanns så mycket kvar.

Vad först och främst beträffar jordbruksegnahemslåntagarna, så tror jag inte, att deras lass med hänsyn till det nuvarande konjunkturläget och räntabiliteten för jordbruket kan tåla mera än vad som innefattas i reservanternas förslag. Nu är det väl också kanske litet svårt för herr Carlström att precis kunna bedöma, hur stort lass som vederbörande tål. Jag skulle vara mycket intresserad av att höra, om herr Carlström förmenar, att egnahemslåntagarna i stort sett med hänsyn till det nuvarande läget för jordbruket i allmän-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
 het ha förmåga att draga större lass, än vad som innefattas i det förslag till räntesats, som föreligger från reservanternas sida. Det synes mig, herr talman, varit mera konsekvens i herr Carlströms uppfattning, om han nu är skeptisk beträffande de kommande ekonomiska möjligheterna för egnahemslåntagarna — detta framgick ju av hans anförande — om han vidhållit den ståndpunkt, som han för några år sedan förfäktade, när han gick in för låga räntor beträffande egnahemslånen.

Herr Carlström: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till herr Svensson i Grönvik, men jag skall svara den sista ärade talaren först.

Herr Andersson i Löbbo talade om, att jag hade vidrört spörsmålet om att det skulle ordnas med en sänkning av räntan även beträffande bostadsegnahemslånen. Ja, det gjorde jag, herr Andersson, men jag talade icke därom i annan mån än jag sade, att den ifrågasatta räntesänkningen för dessa lån var *större* än för jordbruksegnahemslånen. Någoting därutöver har jag icke sagt.

Herr Andersson i Löbbo läste upp reservationen en gång till och sökte på ett mycket skickligt sätt få kammaren att tro, att jag hade uttalat en dom över hela egnahemsrörelsen, därför att jag icke trodde, att en räntenedsättning med 0.4 % skulle räcka till. Frågan är ju, om en sänkning med 0.4 % skall kunna *rädda de svårast betryckta* jordbruksegnahemslåntagarna. Sedan vill jag icke i detta sammanhang uttala huru det förhåller sig med den stora massan av egnahemslåntagare. Jag hoppas att flertalet av dessa skall kunna räddas även om räntan stannar vid 4 %. Sedan frågade han, hur mycket dessa egnahemslåntagare kunde tåla. Ja, jag får säga, att det skulle vara intressant att veta, på vilka grunder herr Andersson i Löbbo och reservanterna i övrigt kommit fram till, att en räntesats fastställd till 3.6 % just precis blir det lass, så att säga, som vederbörande tål. Det tror jag blir svårt att bestämma på förhand.

Sedan skulle jag vilja säga herr Svensson i Grönvik en sak. Han försökte ingå i polemik mot mig, därför att jag betvivlade, att det ur social synpunkt vore förmånligt att skaffa folk till jorden, när förutsättningar icke finnas för att detta folk kan få sin utkomst där. När egnahemsnämnderna här i landet under efterkrigsåren gingo in för att hjälpa medellösa människor till jordbruk och därvid ådrogo dem en skuldbörda, som var tredubbelt större, än som erfordrades före kriget vid anskaffning av motsvarande jord och fastigheter, så låg det däri, det fasthåller jag vid, ett visst lättsinne. Tro herrarna här, att det är en arbetslöshetshjälp, som är att rekommendera, om man skaffar en person, som kanske har 3,000 å 4,000 kronor i kontanter, ett jordbruksegnahem och sedan låter honom och hans hustru kämpa och slita för livet i 6, 7 år med det resultatet, att de sedan bli utfattiga? Det goda i socialt hänseende med en sådan metod får kammaren förlåta, att jag inte förstår. Det skall vara litet granna hopp om livet, om vi skola skaffa folk jord. Det måste finnas förutsättningar för att vederbörande skall kunna leva därav. Men man glömmer allt detta. Man tycker det är trevligt att köra på och säga: vi skola skaffa människorna jord, det är räddningen! Jag hörde, att till och med herr Svensson i Grönvik till slut lät sin tanke med en viss bävan »ila hän», som han uttryckte sig, till de 3 miljoner kronor, som regeringen föreslår för att på ett nytt sätt skaffa folk till jorden.

Jag önskar ingenting hellre, än att jordbruket i detta land kan rymma så många människor som möjligt och betydligt flera än nu, men jag vill icke, att jordbrukarna skola bli ett proletariat, som till skillnad från andra människor skola livnära sig under förhållanden, som andra människor absolut anse

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

förkastliga. Det är icke rekommenderande för jordbruksnäringen eller egnahemsrörelsen om man skapar, så att säga, ett slavsystem, där man ideligen nödgas kämpa för livet för att kunna hålla sig uppe. Vad jag först vill få till stånd är den *utjämning*, som jag ofta talat om. När så skett, kunna vi gå till jorden med förhoppningar om att kunna leva på densamma, om man nämligen på ett tillfredsställande sätt kan byta produkter eller nyttigheter med andra. Jag tycker icke, att vi skola blunda för detta förhållande, ty göra vi det, ha vi icke sett saken i dess rätta perspektiv.

Herr Svensson i Grönvik sade till slut, att han givetvis var tacksam, om det blev enhetliga räntesatser. Ja, det tycker jag också, att man skall vara tacksam för. Första kammaren har emellertid avslagit reservationen och tagit utskottets förslag. Om andra kammaren tar reservationen, blir det sammanjämkning, och då fastställes väl, kan jag tro, en icke enhetlig och jämn räntesats. Jag tror icke, att en räntesats av 3.8 %, eller vad det nu blir, skall bli till mycken välsignelse. Därför tror jag, att det vore lyckligast, om andra kammaren följde utskottets förslag.

Till herr Svensson i Grönvik vill jag till slut säga, att det naturligtvis icke låg någon som helst personlig invit i mitt anförande gent emot honom. Han får ju en lägre räntesats på sina lån, därför att han hör till de äldre jordbruksegnahemslåntagarna. Men han hör troligen till de lyckliga, som skaffade sig ett dylikt jordbruk före kriget på bäriga grunder. Härav följer ju dock icke, att man, som reservanterna påstå, skulle kunna rädas de övriga, som äro sämst ställda, med en sänkning av räntesatsen med 0.4 procent.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Den ränteförlust, som staten skulle göra, om staten skulle utlåna pengar till egnahemslåntagarna mot lägre ränta, än staten själv får betala, har här under överläggningen från flera håll framförts såsom ett väsentligt skäl, för att denna kammare icke skulle följa reservationen. Mot detta kunde man säga, att staten i många andra avseenden icke följer den principen. Jag har här i min hand en förteckning på statens utlåningsfonder, och jag finner, att i många fall betalas det redan nu ut lån mot lägre ränta, än vad medelförräntningen för närvarande är. I många fall löpa lånen på ganska lång tid räntefritt, och det är tydligt, att den principen sålunda icke varit utslagsgivande för statsmakterna vid ordnandet av låneverksamheten. Det torde vara så, som reservanterna säga, att egnahemslåneverksamheten är av stor social betydelse, och detta faktum ha vi reservanter velat understryka.

Denna egnahemslåneverksamhet har en stor social innebörd. Jag skall icke trötta kammaren med att anföra så många exempel härpå. Då man emellertid från en del håll säger, att den lägre ränta, som reservanterna förorda, icke betyder så mycket för dem, som redan nu sitta på egna hem och ha det svårt, så vill jag påpeka, att det finnes en grupp, för vilken det dock betyder åtskilligt, om räntan sänkes. Jag tänker på dem, som nu för ööverskådlig tid se sig utestängda från sitt förutvarande arbetsområde och som, när de nu måste söka sig ett nytt verksamhetsområde, fått sin uppmärksamhet riktad på möjligheten att skaffa sig ett eget hem. Som ett typiskt exempel på detta fall, vill jag, herr talman, anföra vad en stenhuggare, en av dessa 6,000 arbetslösa stenhuggare från Bohuslän, skriver till mig i ett brev, där han begär en del råd i fråga om köp av ett jordbruksegnahem. Han säger bland annat: »Som tiderna särskilt vad stenindustrin beträffar, där jag arbetat över ett tiotal år, icke tyckas förändra sig, så att man kan påräkna att få sin utkomst där, tänkte jag försöka skaffa mig ett mindre jordbruk om 4, 5 eller 6 kor och häst. Det skulle

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)
kanske vara bäst», säger han, »för mig och min familj som för landets vidkommande.» Jag tycker, att denne stenhuggare liksom andra, som gått arbetslösa under många år, men vilka dock ha den ambitionen, att de vilja bryta sig en ny bana och utsätta sig för de svårigheter, som anskaffandet av ett eget jordbruk onekligen för med sig, behöva all den hjälp, som statsmakterna kunna giva och på detta område också äro i stånd att lämna. Vad som här har anförts om betydelsen av en räntesänkning är enligt mitt förmenande icke överdrivet.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden utan skall helt kort be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Då jag tillhör reservanterna, skall jag be att få säga några ord.

En av orsakerna till denna frågas uppkomst är ju det allmänna låga ränteläget i landet. Man har nämligen ansett, att även egnahemslåneräntan i någon mån borde anpassas efter detta ränteläge. Jag såg häromdagen i en tidning att en statshypoteksförening annonserade om att den lämnade ut lån till 3½ %. Jag antar att jordbrukshypoteksföreningarna även komma att följa exemplet. Man tycker då, att också staten borde kunna följa efter på dessa linjer och gå med på en sänkning av egnahemslåneräntorna. Då man här påpekat, att det är fråga om att binda fast räntan för en tid av 30 år, vill jag framhålla, att samma förhållande gäller för hypoteksföreningarnas lån, som ju bindas med fast ränta för ett 30-tal år.

Vi ha ju haft denna egnahemslånerörelse i många år, och det har visat sig, att denna verksamhet har gått jämförelsevis bra. Först på senare år har det börjat klicka, och det har förekommit exekutiva auktioner, därför att vederbörande icke kunnat betala sin ränta och amortering. Vi böra emellertid ändå söka se till att lämna hjälp, när det gäller den egnahemslåneform, som vi under de senare åren ha skapat.

Nu har från regeringens sida framkommit andra förslag. Riksdagen godkände i fjol ett förslag om inrättande av arbetarsmåbruk i Norrland, och i år föreslås av regeringen, att sådana småbruk må kunna inrättas även i mellersta och södra Sverige, för vilket ändamål regeringen begärt ett anslag på 8 miljoner kronor. Det bidrag och den hjälp, som dessa låntagare skulle få, innebär en väsentligt större fördel för dem än vad egnahemslånen, även med den här föreslagna räntesänkningen, innebär för egnahemslåntagarna. Men enligt min mening bör man väl ändå se till, att icke den gamla, stabila egnahemslånerörelsen, som vi understött under så många år, kommer så att säga i ett sämre läneläge än arbetarsmåbruken.

Vidare föreligger det en proposition med begäran om anslag på 3 miljoner kronor för upplåtelse av jord åt arbetslösa. Vad dessa upplåtelser beträffar, ha vi ju ännu icke sett, hur det kommer att ligga till med bidragen, men vi måste under alla förhållanden tillse, att det icke blir någon konkurrens mellan dessa olika låneformer. Vi böra väl i första hand sörja för att villkoren för lån enligt de gamla bestämmelserna bli lindrigare, och därför anser jag, att man bör gå på den lägre räntan, 3,6 %. Det kan eljest hända, att de, som vilja ha lån, kasta sig över arbetarsmåbrukslånen, så att den nuvarande egnahemslånefonden blir så att säga skjuten åt sidan.

Herr Carlström nämnde, då han började sitt första anförande, att han förr hade kämpat för den lägre räntefoten för egnahemslånen, men att han nu hade övergått till den högre räntefoten. I fortsättningen yttrade han, att det möjligen skulle kunna ligga politik bakom diskussionen om räntesatserna. Skall jag tolka hans anförande i detta avseende så, att hans inställning till en högre

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

räntefot är ett första utslag av hans centerpolitik, då beklagar jag detta på egnahemslåntagarnas vägnar.

Jag ber, herr talman, att på första punkten i detta utlåtande få yrka bifall till reservationen.

Vid punkt 2) har jag en blank reservation, som stödjer sig på en motion av herrar Svensson i Grönvik och Pettersson i Dahl, i vilken motionärerna yrka på ändrade bestämmelser för egnahemslåns utlämnande, så att vederbörande egnahemsnämnd åläggas att pröva skäligheten av inköpspriset för jordbruksfastighet, för vilken egnahemslån beviljas. Nu uppläste ju utskottets ärade ordförande här för oss ur författningen vad egnahemsnämnderna böra göra, men han hade tydligen sett fel i författningen, ty vad han läste upp återfinnes under den rubrik, som handlar om hushållningssällskapens befattning med jordförmedlingsverksamheten. Här gäller det emellertid låneförmedlingsverksamheten, och det är dock en liten skillnad mellan dessa båda slag av förmedlingsverksamhet. Beträffande låneförmedlingsverksamheten står det i författningen endast, att »lägenhet bör befinnas lämplig till jordbruk med härför tjänlig jord och ändamålsenlig storlek samt erforderlig tillgång av olika markslag, varjämte upplåtelsevillkoren böra vara för köparen skäliga». Det är just på den punkten, som motionärerna anse, att författningstexten är litet för allmänt hållen, och därför vilja ha en skärpning, i syfte att även skäligheten av inköpspriserna måtte prövas i samband med låneförmedlingen. Det är ju så, att vid försäljning av jord — och det gäller såväl försäljning genom enskilda som genom bolag — lockas köparna med egnahemslån och även premielån, vilka kunna gå upp till 1,500 kronor, och det är klart, att säljarna gärna draga fram de högsta siffrorna för att locka till sig största möjliga priser. Jordköparen är ju i allmänhet icke fackman och kan alltså ej bedöma denna sak så noga, och därför vore det riktigare, om egnahemsnämnden, innan köpen gjordes upp, prövade skäligheten av priset. Härigenom skulle man kanske kunna undvika åtminstone en del av de höga fastighetspriser, som förekomma på egnahemsmarknaden, vilket vore synnerligen fördelaktigt, ty det är naturligtvis inköpen av fastigheter i dessa högsta prislägen, som ofta äro orsaken till de exekutiva auktioner, som förekomma och som medföra, att hushållningssällskapen få köpa tillbaka dessa egnahem och därvid förlora pengar. En bestämmelse av det slag, varom här är fråga, skulle också i sin mån bidra till att förhindra, att priserna på dessa egnahemsfastigheter drivas upp såsom mången gång har skett.

Med anledning av vad jag nu anfört, skall jag be att under punkt 2) få yrka bifall till den motion, nr 316, som i denna kammare avlämnats av herrar Svensson i Grönvik och Pettersson i Dahl.

Herr Osberg: Herr talman! Den upplysning, som lämnades av herr Andersson i Rasjön, var mycket intressant, men det skulle varit vida intressantare, om han lämnat uppgift om resultatet av vad som i detta hänseende förekommit. Det är helt naturligt för övrigt, att kapitalisterna och stiftelserna såsom sådana ha långt större möjlighet att kunna förvärva dessa obligationer än vad de små spararna ha. Långt innan beslutet om lånens upptagande fattas i konselj, ha de förra reda på saken och stå färdiga att ingripa omedelbart. Härvidlag komma alltså de små spararna i efterhand. Jag vill icke klandra herrar riksgäldsfullmäktige, som jag tvärtom har förtroende för, men jag vill här vädja till herrarna att göra vad ni kunna, i syfte att räntesatserna på dessa obligationslån måtte nedbringas så fort som möjligt. Härigenom göra ni nationen en stor tjänst, och vi kunna då få en liten slant över till att hjälpa upp dessa egnahemslåntagares finanser.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Herr **Johansson** i Uppmälby: Ja, herr talman, jag skall inte förlänga debatten, eftersom utgången i denna kammare redan torde vara given. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att när man nu har sagt, att om man skulle gå in för en räntefot av 3.6 %, så skulle man få likställighet i vad det gäller jordbrukslånen eller, med andra ord, att man skulle få en räntesats, som var lika med den, som gällde före 1920, så förhåller det sig inte på det sättet. Första kammaren har redan bifallit utskottets förslag, och om andra kammaren går på reservationen under denna punkt, så att kamrarna stanna i olika beslut, måste det följaktligen bli sammanjämkning. Matematiskt sett är ju den sammanjämningen icke svår att göra; varje kammare kräver naturligtvis att få hälften, och resultatet skulle således bli att vi få en räntefot av 3.8 % för jordbrukslån och 4.25 % för bostadslån, i båda fallen avseende tiden efter amorteringstidens inträde. Det blir alltså fortfarande ingen enhetlighet, utan vi få samma förhållande, som vi hade, när vi sänkte räntan till 6.75 %. Det kommer att vålla mycket besvär och kommer för egnahemslånetagarna icke att betyda så mycket, som om motionerna med yrkande om 3.6 % bleve bifallna. Det blir ungefär hälften. Under sådana förhållanden undrar jag, om det är skäl i att vidtaga en sådan åtgärd, när man ändå inte får ett enhetligt ränteläge både för de lån som upptagits före 1928 och för dem, som kommit till efteråt. Det kommer fortfarande att bli en skillnad, och jag undrar, om man egentligen vinner något med att återigen trassla sönder grunderna, liksom man gjorde vid föregående tillfälle.

Jag vädjar till kammaren att taga utskottets förslag. Här har talats om den stora betydelse, som denna räntesänkning skulle ha. Den skulle kunna rädda egnahemslånetagarna, så att de finge sitta kvar, de skulle komma i ett tryggt läge o. s. v. Jag står för vad jag förut sade, nämligen att om det är så på vågskålen, att det hänger på en ränteskillnad av 2 kronor per tusen, då är det verkligen mycket illa ställt, och då är det kanske icke stort hopp om att de, som befinna sig i det läget, skola kunna räddas genom den föreslagna räntesänkningen.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag vill endast rikta en liten replik till herr Pettersson i Rosta, som var rädd för att jag kommit på någon sorts avvägar, som han uttryckte sig, med den centerpolitik, som jag skulle företräda. Jag vill bara säga herr Pettersson, att jag med varm hand lämnar honom detta lilla ben att draga omkring med i valrörelsen i Örebro län.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande vad utskottet i punkten 1) hemställt i fråga om det i motionen II:310 innefattade yrkandet rörande möjlighet till anstånd med vissa inbetalningar å egnahemslån, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i stället till berörda yrkande i motionen II:310; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hansson i Rubbestad, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad jordbruksutskottet i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 24 hemställt i fråga om det i motionen II:310 innefattade yrkandet rörande möjlighet till anstånd med vissa inbetalningar å egnahemslån, röstar

Ja;

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande i motionen II: 310.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit vad utskottet i förevarande avseende hemställt.

Vidare gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten 1), i vad denna hemställan ej blivit besvarad genom kammarens redan fattade beslut, dels ock på bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen, i vad reservanternas hemställan ej besvarats genom kammarens redan fattade beslut; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Pettersson i Rosta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 24, i vad denna hemställan ej blivit besvarad genom kammarens redan fattade beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen, i vad reservanternas hemställan ej besvarats genom kammarens redan fattade beslut.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen, i vad reservanternas hemställan ej besvarats genom kammarens redan fattade beslut.

Härefter framställde herr talmannen propositioner angående utskottets hemställan i punkten 2), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till motionen II: 316; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Slutligen gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan i punkten 3) propositioner dels på bifall till denna hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till motionen II: 342; och blev utskottets hemställan jämväl i denna punkt av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa från kronojord försålda lägenheter m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Sedan herr förste vice talmannen härefter ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egnahemslänefonden m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för särskild kolonisationsverksamhet inom Norrbottens län;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande reglering av Lyckebyån;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottens torrlägningsföretag i Örebro län; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utmönstrande av logementsfartyget Vanadis.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 375, hade herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa att vederbörande myndigheter ålades att ofördröjligen utmönstra Vanadis som logementsfartyg.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Därnere på Strömmen utanför Skeppsholmen ligger det en gammal ark, en relik från den tiden, då det förra århundradet var ugnt. I denna ark har man inkvarterat ett trehundratal av flottans manskap, som där få framsläpa sina dagar, eller kanske rättare sagt sina nätter, under den tid de skola vistas ombord på arken. Detta logementsfartyg, Vanadis, har ju blivit föremål för en viss uppmärksamhet redan tidigare, i det att dels genom tidningsartiklar och dels på annat sätt den allmänna opinionen riktats på detta fartyg. Manskapet därnere är samt och synnerligen — jag tror utan undantag — förbittrat över denna inkvartering, då man menar, att densamma icke tillfredsställer ens mycket blygsamma anspråk på hur en inkvartering bör vara.

Detta missnöje åstadkom också, att militieombudsmannen redan i oktober föregående år blev tvungen att företaga en inspektion av Vanadis, en inspektion, vars resultat är återgivet i utskottets utlåtande. Han omnämner i inspektionsprotokollet bl. a. den uppfattning, som var rådande bland manskapet. Det heter härom, att vid samtal med de menige framhölls såsom deras uppfattning jämväl följande: »Vanadis vore såsom förläggningsslokal icke jämbördig med kasernbyggnaderna å örlogsstationen. Vål hade förläggningen å Vanadis den fördelen, att logementen å batteriet och det överbyggda däckat vore ljusare än kasernlogementen, men i övrigt vore ett flertal nackdelar ut-

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis. (Forts.)

över den i det föregående nämnda, att logementen vore dragiga, förbundna med fartygsförläggningen. Sålunda vore å trossbottnen de persedelskåp, som bestodes manskapet, små samt, till följd av att de innehöllo endast ett fack, föga ändamålsenliga. En ur manskapets synpunkt betydelsefull anmärkning mot förläggningen vore, att sovplatserna ombord utgjordes av kojor. Att ligga i koj vore den därvid ovane mindre bekvämt än att ligga i säng. Man kände sig om morgnarna ledbruten vid uppstigande från kojor. En olägenhet med kojsystemet vore jämväl, att kojorna nedtoges vid revelj och sålunda ej kunde användas om dagarna. Det i kasernerna förlagda manskapet finge under sina fristunder om dagen lägga sig till vila ovanpå sängarna. En dylik förmån att få lägga sig till vila under fritid komme på grund av kojförläggningen icke manskapet å Vanadis till del. Mot förläggningen ombord anmärktes vidare, att luften i logementen ombord ofta bleve tjock och ohälsosam. Slutligen saknades tillgång till bekvämlighetsinrättning ombord å fartyget.»

Härtill kan man lägga, att även befälet på Skeppsholmen uttalat sitt missnöje med denna Vanadis såsom logementsfartyg.

Jag har i anledning av utskottets utlåtande låtit en del av manskapet taga del av utlåtandet för att säga sin mening därom, och det har därvid framhållits — förutom vad som redan sagts i militieombudsmannens besiktningssprotokoll — en rad olika förhållanden, som manskapet är missnöjt med. Det hävdas exempelvis i fråga om skåpen, att det inte bara är på trossbotten, som skåpen äro dåliga utan även i batteriet och i kadettmässen. Det hävdas vidare i fråga om kojorna, att det icke förhåller sig riktigt så som militieombudsmannen och utskottet velat göra gällande, nämligen att det skulle vara därför att de inkvarterade vore ovana vid att sova i kojor, som de äro missnöjda, utan det framhålles, att orsaken till missnöjet är det, att avståndet mellan de krokor, mellan vilka kojorna äro upphängda, är så kort, att vederbörande formligen få sitta, när de skola sova, i stället för att kunna sträcka ut sig och ligga. Det påpekas vidare, att det finnes möjligheter att sträcka ut kojor genom att flytta dessa krokor längre ifrån varandra, men reglementet är sådant, att det icke är tillåtet för någon av de menige att företaga något sådant. Manskapet framhåller för övrigt, att kojorna, som äro ordnade i rader, hänga så tätt, att om en man i raden rör på sig, så återverkar det på alla de andra. Om t. ex. en av manskapet kommer sent hem, då de övriga ha lagt sig, så tvingas han att purra dem som ligga bredvid för att överhuvud kunna hänga upp sin koj och lägga sig.

Vidare upprepas från manskapets sida vad som påpekas här i utlåtandet, nämligen att det icke finnes någon toalett ombord. Det finnes visserligen en slags bekvämlighetsinrättning, jag tror i aktern på fartyget, men denna bekvämlighetsinrättning är belägen så, att det drager en formlig våg av stank genom hela logementet under natten, då manskapet måste ligga ombord.

I utskottets utlåtande citeras vad militieombudsmannen framhållit därom, att en del officerare sagt, att viss risk för drag i förläggningen föreläge på grund därav att stora fönster upptagits i fartygssidorna. Emellertid säga dessa officerare samtidigt, att i anledning därav har man icke hängt ut de kojor, som vore närmast fönstren, utan det finnes ej kojor på närmare avstånd än två meter från fönstren, och därmed hade en del drag eliminerats. Militieombudsmannen säger, att han icke kunde upptäcka något drag alls, och det kan ju hända, att han icke gjorde. Manskapet påpekar emellertid, att det drar icke bara från fönstren utan även från det s. k. sky-lightet, ett slags ventilanordning, i vilken drag uppkommer, och det är mot detta i förening med draget från fönstren som de protestera. Manskapet är överens med amiralen på Skeppsholmen därom, att det är ett starkt drag på logementet.

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis. (Forts.)

Beträffande kojerna återigen framhålles det i utlåtandet och i militieombudsmannens protokoll, att en av anledningarna till missnöjet jämväl varit, att manskapet icke kan sträcka ut sig på dagarna. Det ligger så till, att när manskapet haft åtta timmars sträng tjänstgöring, är det naturligt, att de vilja sträcka ut sig — en önskan, som utskottet och militieombudsmannen erkänna vara berättigad — men den möjligheten finnes icke för manskapet på Vanadis. Jo, den finns. Det finns nämligen, säger man, »en bordliknande upphöjning, där manskapet brukade sträcka ut sig om dagarna». Jag frågade vederbörande vad det är för »bordliknande upphöjning», och man förklarade, att det är en överbyggnad över en ventil man gjort, i det att man slagit ett trågaller över ventilen med 5 cm. mellanrum mellan ribborna. Där skulle således enligt militieombudsmannen 4 man av de 300 eller 350 ha möjlighet att sträcka ut sig och vila på denna »bordliknande upphöjning».

Vidare säger man, att det finnes bänkar runt logementet, där manskapet kan sträcka ut sig. Men det har meddelats mig, att det är bänkar, som dels äro för korta och dels så smala, att man icke kan ligga på ryggen på dem, och dels att de stå under de dragiga fönstren. Det är alltså den möjlighet manskapet har att vila sig om dagarna på Vanadis.

Det påpekas emellertid i militieombudsmannens protokoll, att det finnes ett gunrum, där det skulle kunna finnas vissa möjligheter att bereda vissa viloplats. Omkring detta gunrum ligga officershytter, en del tvåmanshytter. Där och i de gamla underofficershytterna finnes också sådan möjlighet, så att man skulle kunna inkvartera ett femtiotal man. Vidare finnes det bänkar eller soffor i gunrummet, som äro raka motsatsen till de bänkar, som man satt upp i logementet.

Man säger i utlåtandet, att det blir en alltför kostbar historia att genomföra en sådan reparation, för att man kan använda dessa lokaler. Manskapet replikerar härtill, att det blir icke någon kostbar historia och att man behöver icke genomföra någon reparation. Man använder nu gunrummet till upplagsplats för en del skrot, och alla dessa hytter stå tomma och oanvända dag och natt.

Jag kan för min del, herr talman, icke finna annat än att utskottets utlåtande tyder på ren oginhet, när man icke vill vidtaga ens en sådan åtgärd som att ställa dessa hytter, som nu stå tomma dag och natt, till manskapets förfogande. Det tyder som sagt närmast på oginhet att icke vilja på denna punkt skapa drägliga förhållanden för manskapet där nere.

Därmed har jag ungefär framfört de synpunkter, som manskapet självt lagt på frågan om Vanadis. Det är icke för ro skull, som vederbörande döpt om logementfartyget till »Vantrivs», ett namn, som de anse betydligt mera passande än det andra.

I utskottets utlåtande erkänner man, att logementet icke är tillfredsställande. Det säges nämligen: »Sålunda måste å ena sidan medgivas, att fartyget icke fyller nutida krav på en manskapsförläggning», och vidare säger utskottet, att hur gärna man än skulle vilja skapa en ändring, har man icke kunnat göra det, därför att det icke finnes något annat logementsfartyg till förfogande. Man pekar på att Stockholms örlogsstation skall flyttas, och man uttalar »önskvärheten av att frågan om denna förflyttning bringas till en snar lösning, så att manskapets förläggningsfråga kan bli på ett tillfredsställande sätt ordnad». Det är ett principiellt erkännande av det berättigade i manskapets krav i denna fråga och det yrkande vi ställt, men utskottet har icke velat göra något åt saken, trots att utskottet är enigt om kritiken som riktats. Man vill icke ens göra så mycket, att man vill låta manskapet taga i anspråk det utrymme som finnes, nämligen officerarnas och underofficerar-

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis. (Forts.)

nas hytter, som icke användas av någon. Den beteckning av detta jag använt eller oginhet är den enda riktiga.

Jag förstår, att riksdagens ställningstagande är självklart med hänsyn till att utskottet är enigt samt till och med socialdemokraterna accepterat militieombudsmannens ståndpunkt. Och jag förstår också mycket väl, att skall man kunna åstadkomma någon ändring där nere, få de göra så som i Karlskrona, nämligen praktiskt tillämpa den nuvarande krigsministerns gamla lärdom och genom strejk säga ifrån sin mening. Det går icke på annat sätt att få vederbörande att lyssna till vad de vilja.

Man beskyller oss för att genom agitation skapa missnöje bland manskapet. Herrarna ha här ett tillfälle att undanröja åtminstone en av orsakerna till missnöjet. Det är icke vårt fel, att Vanadis är en flytande kista, ett halv-ruttet vrak, som icke lämpar sig till människobostad, lika litet som att man på annat håll har givit manskapet mat, som dels icke varit tillräcklig och dels icke särskilt tillfredsställande. Här ha herrarna möjlighet att undanröja en av anledningarna till missnöjet; och jag tycker, att ni i ert eget intresse borde se till, att frågan bringas till en lösning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Det är icke min avsikt att blanda mig i utskottets och motionärernas mellanhavande, men jag begärde ordet för att få göra ett påpekande. Utskottet skriver nämligen ett par rader i sin motivering, som jag tror det vore klokt att inte stanna för utan stryka. Det är så, att frågan om Stockholms örlogsstations utflyttning till annan plats är en så pass vittutseende fråga, att den rör sig om tiotals miljoner kronor och innefattar tvister mellan olika slag av militärer i vissa fall, vilket gör, att om riksdagen skulle besluta och säga, att det är önskvärt, att denna fråga bringas till en snar lösning, kunde detta i hög grad innebära för det första en risk för att riksdagen gjorde ett uttalande, som den icke kunde överblicka vidden av, och för det andra innebär ett sådant uttalande, att frågan om den här ifrågavarande förläggnings ordnande på ett mera tillfredsställande sätt än nu är fallet kommer att begravas, så länge icke flottstationsfrågan hunnit bli avgjord. Ur motionärernas men framför allt ur riksdagens egen synpunkt måste jag därför, herr talman, yrka, att kammaren stryker den del av motiveringen, som börjar med orden: »Utskottet vill dock», och slutar med orden: »på ett tillfredsställande sätt ordnad.» Då gör man icke något, som man behöver ångra, utan handlar så, att man har händerna fria åt alla håll.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Med anledning av det anförande den förste talaren höll vill jag meddela — vilket egentligen borde vara överflödigt att göra — att utskottet har gått till behandling av denna fråga på samma omsorgsfulla sätt, på vilket utskottet brukar behandla andra frågor, som utskottet fått sig ålagt av riksdagen att behandla. Jag kan tyvärr icke säga precis samma sak beträffande motionärerna, ty de av riksdagens ledamöter, som ha studerat motionen, måste ovillkorligen ha stannat inför frågan: vad mena egentligen motionärerna, vad syfta de till och vad för motiv ha de haft för sitt yrkande? Motionen innehåller visserligen vissa påståenden på 4—5 rader, men därutöver är det ingen som helst motivering. Det förefaller vara på det sättet, som om vederbörande motionärer först genom militieombudsmannens utredning blivit på det klara med vad det är för anmärkningar, som man i själva verket kan framställa mot Vanadis. Ty om motionärerna velat åstadkomma någon bättring för manskapet på Vanadis i fråga om förläggningen, så borde man, såvitt jag kan se, framfört sina motiverade an-

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis. (Forts.)
märkningar i motionen, till ledning för utskottet och riksdagen, så att just de synpunkterna kunnat bli prövade av utskottet, då det behandlade motionen. Jag har velat säga detta med hänsyn till herr Hagbergs anförande, då han för att stödja motionen har föredragit rätt långa delar av det protokoll, som upprättats vid militieombudsmannens besök där ute. Jag vill endast understryka vad både militieombudsmannen och utskottet har sagt, nämligen att Vanadis såsom förläggning icke fyller de anspråk man numera kan hava beträffande kaserner. Den är dock icke till den grad underlägsen, som man något i motionen men speciellt i herr Hagbergs anförande velat göra gällande.

Jag vill bara på ett par ställen citera vad det säges i detta undersökningsprotokoll från militieombudsmannens besök. Beträffande frågan om logementet skulle i sig självt vara hälsovådligt, har förste marinläkaren Lundberg framhållit, »att förläggningen å Vanadis icke kunde anses hälsovådlig samt att antalet sjukdomsfall icke vore större å Vanadis än i stationens förläggning i övrigt». Det heter i protokollet, att det »vid inspektionen icke framgått, att ur hälsosynpunkt några vådor kunna anses förbundna med förläggning ombord å fartyget. Förläggningen måste ock anses tillgodose skäliga krav på snygghet och trevnad.» Den speciella överbyggnaden på däcket ger inte större skäl för anmärkningar. Det är när man kommer ned i trossbottenförläggningen, som bestämda och klara anmärkningar kunna göras. Vi ha uttalat det, att så fort det finnes möjlighet därtill, bör också förläggningen ändras. Det bör bli en annan och bättre förläggning, men då hela frågan sammanhänger med frågan om örlogsstationens förläggning, ha vi icke kunnat gå in för att föreslå riksdagen att bifalla motionen, som strängt taget avser, att riksdagen skulle uttala, att detta fartyg Vanadis icke skulle få användas såsom logementsfartyg. Det vore detsamma, som om riksdagen bestämde en viss, rätt stor utgiftsökning på ifrågavarande huvudtitel. Det skulle för övrigt inom parentes sagt vara rätt intressant att veta, hur herr Hagberg skulle vilja skaffa medel till en bättre förläggning av manskapet, när herr Hagberg är en av dem, som yrkat avslag på samtliga anslag på ifrågavarande huvudtitel.

Ja, herr talman, jag anser mig icke behöva säga något mera för ögonblicket beträffande motionärernas yrkande. Jag skall bara säga några ord med anledning av det yrkande, som gjordes av statsutskottets ärade ordförande. Jag vill för min del säga, att jag och jag tror utskottets samtliga ledamöter icke ha något särskilt emot, om den av honom angivna meningen skulle strykas ur motiveringen. Jag får dock säga, att det kan finnas skäl för nämnda uttalande, ty när det är så, att utredningen om örlogsstationens förflyttning pågått i sjuttio år, så är det på tiden, att något resultat snart kan komma fram ur utredningen. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall icke lägga många ord till vad herr Anderson i Råstock och det tillfälliga utskottets ordförande sagt, men jag kan icke neka till att jag begärde ordet med anledning av ett uttalande av en av motionärerna, icke i motionen men här i kammaren, rörande denna förläggning. Det är möjligt, att man kan säga, att en förläggning ombord på ett fartyg icke är lika lämplig som en förläggning i kasern. Det säger man emellertid, fastän jag icke vet, varför det skulle vara så, om icke allvarliga anmärkningar kunna framställas mot fartygets beskaffenhet. Det har man nu sökt göra, men de äro bemötte. Men det var ett uttryck som jag fäst mig vid i förhørsprotokollet, om man får kalla det så, som militieombudsmannen

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis. (Forts.)

gjort, där man säger från manskapets sida, att sovplatserna ombord utgjordes av kojor och att ligga i koj vore för den därvid ovane mindre bekvämt än att ligga i säng, och att man kände sig om morgnarna ledbruten vid uppstigande från kojen. Men, mina herrar, hur många människor ha icke legat i koj ombord på ett fartyg utan att känna sig ledbrutna om morgnarna vid uppstigande från kojen? Jag har legat i koj under långa tider under sex års tid under expeditioner och under två hela år sammanlagt skulle jag tro, och som herrarna se, så ser jag inte precis ut som jag skulle ha farit särskilt illa av att ligga i koj under två år av mitt liv. Men nu säger man, att man kan inte ligga i koj två månader utan att känna sig ledbruten om morgnarna. Är det icke nästan, herr talman, så som om vi hålla på att uppfostra vår ungdom — och det är ju här icke fråga om annat än ungdom — till att bli veklingar. Skall det verkligen vara så, att icke ungdomen nu för tiden skall kunna tåla vid att ligga i koj? För resten ligger man alldeles utmärkt i koj. Det är otaligt med folk, som legat i koj på fartyg utan att fara illa, och de störa icke varandra utan sova ganska gott. Jag har legat och sovit i koj, då man skjutit med kanoner en meter ovanför näsan — ja, det var ett däck emellan — utan att vakna. Hela detta tal om hur svårt det är att ligga i koj är överdrivet och ägnat att inge dessa människor den föreställningen: Klaga bara, så få ni det som ni vilja. Vad de, som i forna tider eller rättare sagt för en generation tillbaka, när detta fartyg seglade på sjön, stodo ut med, det kan man ej stå ut med nu. Och varför? Jo, därför, att herr Hagberg och liktänkande tala om, att man skall anmärka på allt som finns. Läser man militieombudsmannens protokoll, — och jag tänker, att militieombudsmannen ej är den, som slarvat förbi denna sak — finner man, att enligt vederbörande marinläkares intyg äro förhållandena på Vanadis ej sämre än vid förläggning inom kasernerna. Och så kommer jag till sist till det, som är ändå mer bedrövligt, nämligen att här står en riksdagsman upp i kammaren och säger, att om ej dessa personer få den rättelse, som man yrkar på, om de ej få det bekvämare o. s. v., finnes intet annat att göra än strejk. Alltså har vid denna riksdag i detta nådens år 1934 en svensk riksdagsman, en rysk-svensk riksdagsman stått upp och sagt åt militärmanskapet, att få ni det ej bättre kunna ni göra strejk.

Herr talman, det är endast detta jag velat yttra.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag vill i anledning av herr Andersons i Råstock yrkande beröva utskottet varje möjlighet till en acceptabel förklaring till ett avvisande av motionens yrkande. Med anledning av det yrkandet skulle jag närmast vilja ställa förslag om att ärendet återförvisas till utskottet. Jag skall göra det, men om detta yrkande blir avslaget, kommer jag att vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Till vad herr Andersson i Malmö anförde om motionärernas motivering vill jag säga, att det finnes saker, som ej behöva så mycken motivering. Och Vanadis är en sådan historia, som jag tror, att varenda en har klar för sig. Folk som sett fartyget äro förvånade över, att man ännu kan använda det till människobostad och inkvartera folk däri. Den motivering som givits är något, som för en person, som kallar sig arbetarrepresentant, borde vara vägande, nämligen att manskapet är missnöjt och anförut klagomål. Det är för mig tillräcklig motivering för att framföra deras krav. Det är nämligen deras krav, som framförts till den svenska riksdagen.

Herr Andersson frågade, var vi kommunister tänka taga pengar till en förändring av logementsförhållandena, då vi vänt oss mot alla anslag till den borgerliga militarismen. Det är vår principiella ståndpunkt, att vi ej vilja ge

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis. (Forts.)
anslag till den borgerliga militarismen, men det är självklart, att när riksdagen ger anslag till upprätthållande av detta militärväsende, gå vi naturligtvis in för att framföra manskapets berättigade synpunkter. Man kan ej gärna säga, att det är något överdrivet anspråk, när man framför krav på, att de skola ha en ordentlig inkvartering, som de kunna vistas i.

Vad herr Lindman säger om, att herr Lindman mycket väl kan ligga i koj, så får jag hänvisa till, vad jag sade förra gången, att manskapets missnöje består ej i, att de skola ligga i kojor, utan däri, att de skola sitta i kojor. De hävda, att det är så nära emellan upphängningskrokarna, att de få sitta i stället för att ligga i kojerna. För herr Lindman gick det kanske bra att sova i koj, han som har så utomordentlig sömn, att man kan skjuta med kanoner strax bredvid, utan att han blir berörd därav. Men i allmänhet är det ej så med dem, som äro födda här i landet, att de ha så god sömn. Det är det enda man behöver framhålla i detta sammanhang.

När herr Lindman är indignerad över att jag framfört, att jag förutsätter, att enda möjligheten för att dessa människor skola kunna få förståelse för sina berättigade krav är, att de tillgripa det medel, som den nuvarande krigsministern lärt dem, nämligen strejk, förstår jag herr Lindmans ståndpunkt mycket väl. Men det är min mening, att kan man ej på annat sätt få folk att lyssna till berättigade krav, finnes ingen annan möjlighet än att tillgripa dylika medel.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Med anledning av vad herr Hagberg nämnde om upplysningar, som han fått av manskap, inkvarterat på Vanadis, vill jag framhålla, att Vanadis är f. n. ej belagt med manskap, utan att det bara är några kurser som pågå, vilka äro förlagda där. Följaktligen kan herr Hagberg ej ha fått några upplysningar från där förlagt manskap. Det värnpliktiga manskap, som ej ligger på fartyget nu, kommer ej heller att ligga på Vanadis under sin återstående exercis, om de ej bli immobiliserade vid något senare tillfälle. Det är bara beväringmän, som ligga på Vanadis, och då äro de sjötjänstare till största delen, men de ligga ej där så länge, ty de skola ut på sjöexpedition, och så fort det är möjligt komma de ut på ett annat fartyg, och då blir tiden på Vanadis ej så lång. I det sammanhanget vill jag säga, att vad gäller detta, att de få sitta i kojerna, är det en överdrift, som gränsar till det otroliga, därför att om de, som skola ligga i kojor, ej göra sig besvär med att sträcka dem, få de skylla sig själva, om de få sitta. Annars kan man sträcka kojerna så, att man kan ligga rak i dem. Man ligger bättre i dessa hängkojer än i sängarna i kasernerna, som äro uppstaplade två stycken på varandra. Därmed vill jag ej ha sagt, att förläggningen på Vanadis är bra. Det är som utskottet säger, att det är önskligt, att en ändring kommer till stånd. Det kan ej i längden vara lyckligt att ha manskap logerat på ett sådant gammalt fartyg, där de mest elementära moderna anordningar saknas. Man har ej kunnat skaffa ordentlig lufterkulation, något som förövrigt borde vara en enkel och billig åtgärd, utan man skall ha de där fönstren. Nu är det inte sant, att det drar, när de äro stängda, men när det är mycket folk samlat på överbyggnaden, måste man emellanåt ha fönstren öppna, och då blir det besvärligt för dem, som ligga närmast. Men en rättelse på den punkten borde kunna ske, utan att riksdagen fattar särskilt beslut i saken.

Vad gäller den fråga, som statsutskottets ordförande var inne på, nämligen att stryka den sista meningen i utskottets motivering, måste jag säga, att skall man göra det, måste man ställa yrkande om, att även logementen på Skeppsholmen i dess helhet få undergå förbättring. Vad särskilt gäller ka-

Ang. utmönstrande av logementsfartyget Vanadis. (Forts.)

sern nr 3, som vi också tittade på, är det så, att en av luckorna i den kasernen är sämre än luckorna på Vanadis. Och är Vanadis oduglig, så förstår man, hur det är i kasernen. Då måste den undergå reparation, eller mindre förläggning i varje lucka än det är f. n. Jag tror, att det är nödvändigt att gå in för att få en snar och tillfredsställande lösning till stånd. Gör man ej det, måste man ordna på annat sätt, och det är klart, att det måste medföra mycket stora kostnader för staten. Det har länge varit planerat att göra kasernerna bättre på Skeppsholmen, men detta har ej kommit till stånd på grund därav, att det under många år pågått utredning om stationens förflyttning till Lidingö. Skall nu den frågan återigen uppskjutas, är det klart, att Skeppsholmens kaserner komma att vara kvar sådana de äro, och det kommer att bli olägenheter år efter år, så att man till slut får vidtaga extra åtgärder, som komma att bli dyra för staten.

Vad gäller Vanadis som logementsfartyg sökte vi få reda på, om något annat av flottans fartyg skulle kunna användas i stället, men fingo det beskedet, att det ej fanns något. Och om det funnes något, skulle ombyggnaden bli så dyr, att man ej lämpligen kunde åstadkomma den. Därför är det bäst att ha Vanadis kvar. Och så väntar man och hoppas, att Skeppsholmsstationens förflyttning till Lidingö skall bli färdig inom en nära framtid.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och tillika, att motiveringen får stå orörd.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen först propositioner angående det därunder framkomna yrkandet, att ärendet måtte återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Därefter gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Anderson i Råstock, samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den under 2:o) angivna propositionen.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av justitiekanslerns egenskap att vara förtroendeämbetsman.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 158, hade herr *Anderson* i Norrköping m. fl. föreslagit,

»att riksdagen måtte besluta antaga som vilande nedanstående ändring i regeringsformen § 35:

'Statsrådets ledamöter, presidenter och chefer för kollegier eller de i des-sas ställe inrättade verk, cheferna för fångvården etc. — — — därtill skäl äga.'

samt hos Kungl. Maj:t göra framställning i fråga om de ändringar i instruktionen för justitiekanslersämbetet, och ev. annan författning, beträffande avsked, pensionering o. s. v., som med hänsyn till J. K:s förändrade ställning kunna anses erforderliga.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. ifråga-satt upp-hävande av J. K:s egen-skap att vara förtroende-ämbetsman.

Anåg. ifrågasatt upphävande av J. K:s egenskap att vara förtroendeämbetsman. (Forts.)

Häremot hade reservation utan angivet yrkande anmälts av herr *Björck* i Kristianstad.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation, därför att jag ej kunnat dela utskottets uppfattning, och jag ber nu att få avgiva min avvikande mening.

Jag anser den tanke, som finnes i motionen, att ge justitiekanslern liksom domare fastare ställning än den, som en förtroendeämbetsmannaställning medför, vara riktig och förtjänt av beaktande. När utskottet säger, att utskottet anser, att vårt statsskicks utveckling sedan 1809 icke erbjuder något, som kan stödja motionen, så är jag av annan uppfattning. Jag anser, att utskottet har, när det anslutit sig till detta uttalande, ej sett skogen för bara träd. Det har ej beaktat den utveckling, som ägt rum under de sista decennierna. Det är nu ej längre så, att konungen tar sina rådgivare bland ämbetsmännens spetsar, utan det är riksdagsmän, som tagas därtill, vilka stå i livlig kontakt med de opinionsbildande organisationerna i landet. Det är mänskligt, att de äro känsliga för opinionsväxlingarna, men det är nödvändigt, att både domare och åklagare stå självständiga däremot. När det gäller domare, är saken klar. I praktiskt taget alla civiliserade länder har Montesqieus maktfördelningsprincip i detta avseende blivit vedertagen, möjligen med undantag för diktaturländerna. Men i den övriga världen erkännes Montesqieus maktfördelningsprincip. Att domarna skola stå utanför politiskt inflytande, det är utskottet med om, men när det gäller justitiekanslern, säger man, att det är en annan sak, att åklagarmakten intar en annan ställning. Men man får ej förbise, att åklagarmakten är en betydande del av rättsväsendet, och att därför justitiekanslern bör ha en starkare ställning än den han har som förtroendeämbetsman. Det kan medföra allvarliga olägenheter, om det uppstår misstro bland folket mot åklagarmaktens och främst mot den högste åklagarens självständighet gentemot politiska maktcentra. Vi ha ett skarpt framträdande exempel på denna olägenhet just i nuvarande läge i Frankrike. Där har ett antal politiker inblandats i en skandalaffär och avslöjats som delaktiga i bedrägeri, och det har föranlett en oerhörd indignation hos det franska folket. Den riktar sig även mot åklagarmakten och polisen, som man anser ha varit för undfallande mot politikerna. Och den stämningen växer sig starkare dag för dag och riktar sig inte blott mot politiker och polis utan mot hela det demokratiska statsskicket, som anses ha blivit en härd för korrupsion. Jag tror, att detta exempel visar, att här förefinnas risker, som ej böra bagatelliseras. Nu medger jag gärna, att motionärerna borde ha tagit upp frågan i ett vidare sammanhang. De borde ha tagit med lösningen av de bifrågor, som de vilja ha utredda av Kungl. Maj:t, och de borde ha tagit upp frågan om Kungl. Maj:ts rätt att anställa åtal. Jag tror ej, att man kommer till en fast ordning utan att samtidigt lösa dessa spörsmål. Därför har jag i min reservation ej yrkat bifall till motionen utan hoppas, att frågan kommer igen, och att den då får en grundligare och allsidigare prövning än den nu fått.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det i riksdagen ej finnes mycket intresse för denna fråga, och jag skall därför ej upptaga kammarens tid många minuter. Jag måste emellertid göra ett par anmärkningar till konstitutionsutskottets betänkande, som jag tycker vittna om bristande vilja att se denna sak i det sammanhang, vari den bör ses på

Ang. ifrågasatt upphävande av J. K:s egenskap att vara förtroendeämbetsman. (Forts.)

grund av den utomordentligt stora betydelsen av att få en fullt fri och självständig åklagarmakt i landet.

Konstitutionsutskottets kritik av motionen, i vad den rör den historiska utläggningen, är ej övertygande. Konstitutionsutskottet har med tystnad förbigått de upplysningar, som i motionen lämnats om orsaken till att i regeringsformen justitiekanslersämbetet inryckts bland förtroendeämbetena. Man förbigår upplysningarna om det håkanssonska förslaget och om de kritiska anmärkningar mot justitiekanslerns förtroendeställning, som framställdes av flera av 1809 års grundlagsstiftare.

När konstitutionsutskottet på tal om J. K:s ställning i justitiekonseljen vill göra gällande att detta innebar en parallellställning till de två justitierådens, som turvis hade att närvara i justitiekonselj, och att detta alltså borde ha motiverat att J. K. från början gjorts oavsättlig, därest icke hans huvudsakliga uppgifter legat på andra områden, så är detta en efterhandkonstruktion. Skall man tala om en parallellställning härvidlag, så borde det vara till justitieministern. Och jag vill erinra om, att justitierådet Wedberg framhållit, att justitiekanslern intar ställning som ett slags advokatfiskal till högsta domstolen. Jag vill även erinra därom, att i justitiekonseljen utövades ej endast en dömande verksamhet. Där behandlades även lagfrågor samt frågor huruvida åtal skulle i viktiga fall, t. ex. i fråga om majestätsbrott, anställas. Justitiekanslerns överinseende över rättsvården bör även i detta sammanhang framhållas.

Det väsentligaste för motionärerna har varit att betona nödvändigheten av att åklagarmakten får en mera självständig ställning i vårt land. Det vore lätt att här peka på erfarenheter från utlandet, men jag tror, att erfarenheterna från vårt eget land äro tillräckliga för att motivera den framställning, som här gjorts.

En t. f. åklagare kan icke uppträda med den självständighet, som åklagarmakten bör äga. Jag tror, att var och en, som har någon kontakt med åklagareväsendet här i landet, skall vara villig att understryka, att så är förhållandet. Vad motionen åsyftar är att bereda justitiekanslern en fastare ställning, som skulle ge honom möjlighet att uppträda mera självständigt såsom högste åklagare, vilket, såvitt jag förstår, är en utomordentligt viktig förutsättning för rättsvården i landet. Den synpunkten har konstitutionsutskottet tillmätt en mycket ringa betydelse. Jag tror, att framtiden kommer att se saken på ett annat sätt, och jag är övertygad om att denna motion, som nu kommer att avslås, därmed ingalunda är avfärdad, utan att denna fråga mycket snart återkommer inför den svenska riksdagen. Jag hoppas, att motionen då skall få ett annat mottagande än det, som den vid detta års riksdag fått av konstitutionsutskottet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Staxäng, *Gustafsson* i Välsnäs och *Lithander*.

Herr **Hallén**: Herr talman! Den ärade motionärens förhoppning om att denna motion till ett annat år skall röna ett välvilligare mottagande än det, som den nu ser ut att få, kan tyckas något diskutabel, åtminstone att döma av det stillsamma och matta sätt, varpå herr Björck ansett sig kunna ge sitt platoniska bifall till densamma. Då måste den nog skrivas på ett annat sätt.

Jag fäste mig särskilt vid att motionären påstår, att justitiekanslerns tjänstgöring är att förlikna med en advokatfiskals i högsta domstolen. Det är väl

Anåg. ifrågasatt upphävande av J. K:s egenskap att vara förtroendeämbetsman. (Forts.)

emellertid icke i den egenskapen, han tjänstgör, utan det är väl från Kungl. Maj:t, som han får sitt åläggande att väcka åtal, där han icke själv tager initiativet. Det är ganska märkligt att se, att bakom denna motion tydligen ligger en slags månhet att skydda justitiekanslerns självständiga ställning. Här har motionären gått väl långt, då han liksom jämför justitiekanslern med en domare. Vi ha aldrig ifrågasatt något annat än att domarna skola vara oavsättliga och ha en självständig ställning. Den jämförelse mellan domare och åklagare, som motionären här gör, är enligt min mening icke hållbar.

Sedan är det också på det sättet, att om man skall ändra grundlagen, man utgår ifrån den principen, att detta i regel sker i fall, då ändringen är nödig och nyttig, och detta brukar man icke kunna visa, förrän man kunnat konstatera en allmän tendens i den riktningen. Något sådant föreligger emellertid icke här. Det har icke varit sed, att ett justitiekanslersskifte brukar ske samtidigt som ett politiskt systemskifte. Det kan väl icke vara ett enstaka specialfall, som lekt motionären i tankarna. Är det så, får jag säga, att det är bra litet att komma med, när man tänker på under vilken lång tid vårt representationsskick fungerat. Om den tendensen icke förefinnes, är nog motionären ute alldeles i otid och det finns icke något underlag för den ändring, som här föreslås. Med anledning härav ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Linnér: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande inlåtit sig på några allmänna principdeklarationer, som gör, att jag för min del ganska starkt reagerat mot utlåtandet i den form, det fått. Det har nämligen i utlåtandet uttalats såsom en allmän sats, att man bör ge åklagaremakten, även dess högsta företrädare, en svagare ställning än de ämbetsmän ha, som utöva domarefunktionen. Jag tror, att för såvitt det skall gälla för framtiden är det ingalunda en lycklig organisationstanke.

Vad utskottet borde ha tänkt på, men som utskottet tydligen helt och hållet förbisett, är den stora processreformen, som inom en icke alltför avlägsen framtid kommer att föreläggas riksdagen. Processkommissionens betänkande föreslår såsom den lämpliga chefen för landets åklagareväsende just justitiekanslern. Om denna tanke, mot vilken ingen kan reagera, skulle komma att genomföras, skulle det säkerligen vara ganska olyckligt, om den högste ledaren av landets åklagareväsende skulle ha en så svag ställning som förtroendeämbetsmännens. Dessa allmänt hållna uttalanden av konstitutionsutskottet leda emellertid just till den konklusionen, och det är mot den konklusionen, som jag vill inlägga en gensaga. Jag anser, att i justitiekanslerns ställning icke påkallas någon omedelbar förändring, men i en framtid och i sammanhang med det resultat, vartill processkommissionens utlåtande kommer att leda, bör man ha fullkomlig frihet att pröva efter omständigheterna och efter den organisation, som därvid kommer fram, utan att vara bunden av några alltför oförsiktiga uttalanden.

Herr Fast: Herr talman! Jag vill till det sista blott säga: Den dagen den sorgen. Detta är förhållanden, som icke föreligga till prövning i detta sammanhang. Om man skall ge justitiekanslern en sådan ställning, som det här är fråga om, blir det också nödvändigt att sörja för att en del av de arbetsuppgifter, som nu åvila honom, och som icke gärna låta sig förenas med den ställning, som man tänkt sig i processkommissionens utlåtande, bliva överflyttade.

Ang. ifrågasatt upphävande av J. K:s egenskap att vara förtroendeämbetsman. (Forts.)

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Det förefaller mig, som om den ärade motionärens synpunkter voro något motsägelsefulla. Han syftar till att ge åklagaren en mera självständig ställning än denne nu har. Nu är det ju faktiskt så — och i det avseendet har motionären icke föreslagit någon ändring — att justitiekanslern tillsätter stadsfiskaler och även har i sin makt att icke blott suspendera utan även avsätta stadsfiskaler. Alltså har hela denna stab av åklagare redan nu en ganska osjälvständig ställning. Och ju självständigare justitiekanslern blir, desto mer osjälvständig blir denna åklagarestabs ställning. Vill man verkligen gå på en sådan linje som motionärens, kan man icke, såvitt jag förstår, nöja sig med ett så begränsat förslag, som han framlagt.

Jag tillåter mig även påpeka, att en sådan ståndpunkt, som han förfäktar, måste draga med sig ytterligare konsekvenser i fråga om rättsorganisationen i landet. Det är ju så, att Konungen anses vara landets högsta åklagare, d. v. s. i själva verket justitieministern. Huru skall man ordna den saken, därest justitiekanslern blir oavsättlig? Nämnda princip, som jag tror är allmänt godtagen, får nu sitt naturliga uttryck däri, att justitiekanslern är regeringens eller Konungens förtroendeämbetsman. Jag menar sålunda, även utan att taga ståndpunkt — jag vill icke göra det i en så viktig fråga — till detta spörsmål, huruvida överhuvud taget justitiekanslern bör vara oavsättlig eller icke, att denna fråga, om den åter kommer upp i framtiden, bör i sakens intresse vara betydligt mera utredd och förslaget mera omfattande, än såsom det nu föreligger. I anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag i fråga om kommunal fondbildning. *Ang. kommunal fondbildning.*

Herr talmannen, som nu återtagit ledningen av förhandlingarna, gav härvid på begäran ordet till

Herr **Svensson** i Landskrona, som anförde: Herr talman! Det föreligger här från konstitutionsutskottet ett enhälligt utlåtande, och min avsikt är icke att framställa annat yrkande. Jag har deltagit i denna frågas behandling i egenskap av suppleant och inom utskottet uttalades några synpunkter, som majoriteten icke ville framföra i motiveringen. Detta är anledningen varför jag ber att få taga kammarens tid i anspråk ett par minuter.

Till en början vill jag erinra därom, att det för närvarande råder ett stort skattetryck, så att kommunens möjligheter att med uttaxerade medel besluta om en kommunal fondbildning sannerligen nu och lång tid framåt äro tämligen osäkra. Något behov av skyndsamhet torde alltså i detta ögonblick icke kunna åberopas. Sedan vill jag erinra om att det ständigt pågår inom kommunerna en kapitalbildning under den formen, att en kommun ofta med uttaxerade medel eller med lånemedel beslutar om anskaffande av vissa föremål — framför allt är det fråga om fastigheter — vilket i sin mån kan bli en kommunal fondbildning av ganska stora mått.

Jag begärde ordet närmast därför, att motionären framhåller, att en kom-

Ang. kommunal fondbildning. (Forts.)

mun borde äga rätt att fondera medel utan visst angivet ändamål. Motionären säger också, att den nuvarande inskränkningen i kommunernas självbestämmanderätt är obestridligt till stor skada både för de enskilda kommunerna och för staten i flera avseenden. Jag tror för min del, att man bör gå fram med stor försiktighet, när det blir fråga om att ge kommunerna den frihet, som man här syftar på. Jag skall icke närmare gå in på de olika fonder, som kunna tänkas, och som motionären i sin motion åberopat. Jag vill i detta sammanhang endast framhålla såsom det för mig mest väsentliga, att kommunerna beredas möjlighet att skapa kommunala kassafonder i likhet med vad staten lagt upp.

Det är otvivelaktigt så, att kommunerna ofta sakna medel till bestridande av sina utgifter, framför allt i början av året. Skattemedlen inflyta ofta icke förrän långt fram på vårsidan och under den tid, som förflyter från årets början till skatteuppbörden, har man i stort sett inga penningmedel, såvida man icke har fonderat medel i någon form.

Därutöver skulle en kassafond behövas också för vissa andra ändamål. Det kan knappast undgås, att en kommun, åtminstone en stadskommun, i många fall får förskottera utgifter för kommande års budget, och man får i många fall till och med förskottera utgifter, som staten senare skall betala. Särskilt för sådant är en kommunal kassafond i hög grad av behovet påkallad. En kassafond skulle dessutom innebära den fördelen, att man icke direkt använde uttaxeringsmedel utan i stället överskottsmedel, såsom ju också sker i fråga om statsverkets kassafond.

Jag anser mig icke behöva närmare ingå på frågan utan ber endast i all korthet att få framhålla, att enligt min mening är det viktigaste för närvarande i fråga om den kommunala fondbildningen, att det beredes möjlighet att skapa kommunala kassafonder.

Vidare yttrade:

Herr **Brännström**: Herr talman, mina herrar! Som motionär i denna fråga har jag dristat mig taga till orda. Jag ber först att få framföra min tillfredsställelse och tacksamhet till konstitutionsutskottet för den välvilliga behandling, som min och mina medmotionärers motion har rönt, då den i allt väsentligt blivit tillstyrkt.

Anledningen till att denna motion framlagts vid årets riksdag var ju icke precis den, att frågan nu skulle ha särskilt aktualiserats, utan fastmera har det berott därpå, att jag i flera år haft den uppfattningen, att just den inskränkning i kommunernas självbestämmanderätt, som ligger i den begränsade möjligheten att fondera medel, har inneburit en brist i vår kommunala förvaltning, och jag har också förvänat mig över att denna fråga icke förr tagits upp.

Jag ämnar icke bli mångordig, men jag uppkallades av den föregående ärade talaren, när han liksom ville påskina, att någon skyndsamhet härvidlag icke vore av behovet påkallad. Han ansåg ju, att tiden nu icke vore lämplig med hänsyn till det höga skattetrycket och det vikande skatteunderlaget i de alla flesta av landets kommuner. Denna synpunkt har icke heller förbisetts. För min del har jag redan i motionen just påpekat, att det ju kan förefalla, som om den nuvarande tidpunkten av detta skäl icke skulle vara så lämplig, men jag har framhållit, att då det dock här gäller en fråga, som har fått ligga så länge utan att man kommit någon vart och som nu anses behöva ytterligare utredas, så torde man icke behöva vara ängslig för att den skall komma för tidigt fram.

Ang. kommunal fondbildning. (Forts.)

Enligt min uppfattning har det varit till skada för kommunerna, att denna möjlighet till fondbildning icke tidigare har förelegat. Jag kan också anföra exempel härpå. I en grannkommun till min hade man för åtskilliga, kanske 10 å 12 år sedan, ett skatteunderlag på över 60,000 skattekrönor, men genom några industriernas tillbakagång och nedläggande sjönk detta skatteunderlag ned till 16,000 skattekrönor. Man kan ju lätt förstå vad detta skulle betyda för en kommun. Nu hade man i denna kommun haft så pass förståndiga kommunalmän, att man under de goda åren, på samma sätt som den store finansmannen Josef gjorde i Egypti land, hade samlat till de onda. Strängt taget var det ju olagligt att på detta sätt fondera medel, men det var ingen, som överklagade det, då den allmänna meningen var, att det var nödvändigt att förfara på detta vis. Tack vare detta kunde man nu i några år hålla det hela flytande till gagn såväl för skattedragarna, som på detta sätt fingo skattebördan utjämnad, som för staten, ty sedan dessa reserver tagit slut, blir det staten, som får träda emellan i mycket stor utsträckning genom bidrag av skatteutjämningsmedel.

Jag har också tillåtit mig exemplifiera min motion med ett exempel från rikets största landskommun, där man har det mycket omskrivna Boliden, vilket företag mänskligt att döma icke räcker för all framtid. När malmstocken tar slut, har man där ett samhälle på flera tusen personer, vars existensmöjligheter bli beskurna, och man förstår lätt, hur det skall ställa sig, om man icke under de goda åren kan tillåtas att samla medel för att möta de onda dagarna. Denna kommun är icke den enda, där ett sådant förhållande kan tänkas inträda, därför anser jag, att en lagändring borde komma till stånd, så att kommunerna få rätt att fondera medel. Det kan icke vara riktigt, att kommunerna väl skola få låna men icke få spara.

I motsats till den föregående ärade talaren skulle jag alltså vilja säga, att jag för min del hoppas och önskar, att utredningen skall ske med all möjlig skyndsamhet, så att vi om möjligt redan till nästa års riksdag kunna få ett lagförslag i ämnet. Jag har för min del självfallet icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 13.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regeringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 16.

Ang. kontroll-
styrelsens
verksamhet.

Vid härefter skedd föredragning av *punkten 14*, angående kontrollstyrelsens verksamhet, yttrade:

Herr **Lithander**: Herr talman! Rubriken under denna punkt heter »kontrollstyrelsens verksamhet». Beträffande kontrollstyrelsens verksamhet har jag på sin tid avgivit en motion, där jag ansåg, att denna verksamhet borde utövas av någon byrå under kommerskollegium, och jag hyser för min del alljämt samma uppfattning. Det föreligger emellertid icke nu någon motion eller något yrkande i den vägen. Detta oaktat ber jag emellertid, herr talman, att vid denna punkt få yttra några ord med anledning av att det på olika orter i vårt land framträtt ett ganska skarpt och markerat missnöje med mycket av vad under kontrollstyrelsen sorterande organ i vissa fall tillåta sig och de metoder, som man därvid använder. Jag har, herr talman, på en punkt tillåtit mig att genom en interpellation få saken under debatt, men man vet ju icke, hur länge svaret å denna interpellation kan dröja, och jag har därför velat begagna detta tillfälle att något beröra detta ämne.

Min interpellation gällde vad som hade förevarit i staden Eksjö. Vi sågo också nyligen i pressen, att det i södra Sverige, i Karlskrona, hade inträffat saker, som hade upprört allmänheten där nere, och i går fick jag ett meddelande, som relaterade ett annat fall — meddelandet var från Lund men gällde ett fall i Malmö — som tydligt visade, att kontrollstyrelsen icke har ögonen riktigt öppna för vad som händer och sker eller, om den har ögonen öppna, icke synes vilja tillgodose den rättvisa enskilda medborgare emellan, som man har anledning begära skall äga rum, så att enskild verksamhet oförkränt skall få lov att fortgå. Jag tror, att det vore önskvärt, om denna under kontrollstyrelsen sorterande verksamhet i den mån så ske kan bleve avpolitiserad.

En annan sak, herr talman, som jag i detta sammanhang skulle vilja fästa uppmärksamheten på, är den, att man icke får någon samlad och riktigt klar överblick över de ekonomiska resultaten av den verksamhet som sorterar under kontrollstyrelsen. Vi få visserligen reda på vad som inflyter till statsverket, men riksdagen får aldrig eller sällan tillfälle att diskutera eller bedöma kostnaderna för det hela. Jag tror, herr talman, att det vore önskvärt, att vi nästa gång denna fråga kommer fram också erhöle sådana siffror — jag riktar denna vädjan till regeringen, om den nu sitter till nästa riksdag, eller vilken regering som än sitter — att vi kunde gå in på denna fråga och diskutera och bedöma den bättre än vad vi hittills kunnat göra.

När man motser oväder på västkusten, hissar man vad man kallar för en stormvarning, en kon eller ibland två koner. Jag vill nu hissa denna stormvarning till kontrollstyrelsen, så att den försöker anpassa sig och bättra sig i påtalade avseenden. Svenska folket är ju sent till vrede, men det kan hända, att om man icke beaktar denna heliga vrede, kan det bli en sådan storm, som kan komma att gå ganska hårt ut över kontrollstyrelsen.

Jag har, herr talman, med denna stormvarning velat erinra om nödvändigheten av att bevara möjligheten att existera för människor ute i bygderna och av att det skipas full rättvisa människorna emellan. Jag har i min interpellation till finansministern frågat honom, om han ämnar se till att man får en instans över kontrollstyrelsen, så att man där skulle kunna erhålla rättvisa, men jag önskar också, att kontrollstyrelsen ville ta denna stormvarning i akt, så att styrelsen, i avvaktan på skapandet av en sådan högre instans, handlar så, att vi icke skola få anledning återkomma allt för tidigt.

Jag har i övrigt intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Slutligen föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss fordran hos förre konsuln i New York K. Woxen;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggande av högre lön åt underofficeren å övergångsstat J. G. Andersson; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av tiden för avskrivning av prästerskapets till statsverket indragna tionde från vissa församlingar i Kopparbergs län; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Österrike slutet handels- och sjöfartsavtal.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 15.

Herr *Holmgren* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 157, angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 553, bordlades.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om skyldighet för alla kommuner att överlåta sin beslutanderätt åt fullmäktige m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skyldighet för lärare att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m.; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten J. O. Gustafsson att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 kap. 2 och 3 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap;

nr 26, i anledning av väckta motioner om införande av straffpåföljd för spridande av kännedom om straffad persons sonade brott;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 2 § rättegångsbalken; och

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning rörande lämpligaste sättet för fastställande av ersättning för jordlösen med mera i samband med anläggande av vägar; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en tidigare såsom jägmästarebostad disponerad lägenhet i Malå socken av Västerbottens län;

nr 36, i anledning av väckt motion angående bestämmelser om obligatorisk effektiv värmebehandling av konsumtionsmjölk;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av vissa arrenderätter till laxfisken i Mörrumsån; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Osberg</i>	under	2 dagar	fr. o. m. den	8 mars,	
» <i>Laurén</i>	»	3 »	»	8 »	
» andre vice talmannen <i>Maqnusson</i>	»	8 »	»	8 »	
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	»	5 »	»	8 »	
» <i>Hilding</i>	»	2 »	»	8 »	
fru <i>Eklund</i>	»	2 »	»	8 »	
herr <i>Jonsson</i> i Haverö	»	5 »	»	10 »	
fru <i>Gillner-Ringenson</i>	»	10 »	»	8 »	
herr <i>Gustavson</i> i Sala	»	5 »	»	8 »	
» <i>Gustafsson</i> i Välsnäs	»	2 »	»	8 »	
» <i>Karlsson</i> i Munkedal	»	5 »	»	8 »	och
» <i>Kilbom</i>	»	5 »	»	10 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.